

**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sağlık
Çalışanlarının Sağlık Turizmi Algılarının
Değerlendirilmesi: Özel Hastaneler Üzerine Bir
Uygulama**

Pervin Sözeri

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Turizm
İşletmeciliği Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ağustos, 2020
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Hasan Kılıç
Turizm Fakültesi Dekanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Rüçhan Kayaman
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Hasan Kılıç

2. Yrd. Doç. Dr. Özlem Altun

3. Yrd. Doç. Dr. Rüçhan Kayaman

ÖZ

Sağlık turizmi, ülkeleri ziyaret eden yabancı turistler için sağlanan sağlık hizmetlerini tanımlayan bir kavram olduğu için evrensel bir nitelik taşımaktadır. Bu turizm türünü tercih edenlerin sayısının artmasıyla ülke ekonomisine önemli katkılar sağlanmış olur.

Çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde görev yapmakta olan sağlık çalışanlarının sağlık turizmi algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel amacını, özel hastanelerde görev yapan sağlık çalışanlarının KKTC'deki sağlık turizmi potansiyelini algılama düzeyleri oluşturmaktadır. Çalışmanın diğer amaçları; sağlık turizminin etkilerini ve sorunlarını belirlemektir.

Çalışmanın örneklemini Gazimağusa'da yer alan özel hastane çalışanları oluşturmaktadır. Yapılan istatistik analizler sonucunda; sağlık turizminin KKTC'nin ekonomisine önemli katkı sağladığı, turizm ve sağlık sektörüne canlılık getirdiği, kalite standartlarının arttırılmasına destek sağladığı için KKTC'yi diğer dünya ülkeleri ile rekabet edebilme seviyesine taşıdığı bellirlenmiştir.

KKTC'nin sağlık turizmi potansiyeliyle ilgili gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda; destinasyona yönelik stratejik unsurlar, destinasyon özellikleri, altyapı, destinasyonun avantajları, mevzuat, insan kaynağı ve lojistik olmak üzere yedi faktör öne çıkmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle sağlık turizminin geliştirilmesi ve ekonomik yönden ülkeye katkı oluşturması hususunda çeşitli strateji ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Sağlık Turizmi, Sağlık Çalışanları, Algı Düzeyi

ABSTRACT

Health tourism is an important concept that is universal and can contribute to the economy of the country by increasing the flow of tourists, it hosts health services for foreign visitors to countries.

In the study, it was tried to determine the health tourism perceptions of healthcare professionals working in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The main purpose of the study is the perception level of healthcare professionals working in private hospitals for the health tourism potential in TRNC. Other purposes of the study; to determine the effects and problems of health tourism.

The sample of the study consists of private hospital employees in Famagusta. As a result of statistical analysis; It has been determined that health tourism has contributed significantly to the economy of the TRNC, brought vitality to the tourism and health sector, and brought the TRNC to the level of competing with other world countries, as it supports the increase of quality standards.

As a result of the factor analysis performed on the health tourism potential of the TRNC; Seven factors came to the fore: strategic elements for the destination, destination characteristics, infrastructure, destination advantages, legislation, human resources and logistics. Based on the results obtained in the study, various strategies and suggestions have been presented for the development of health tourism and its economic contribution to the country.

Keywords: TRNC, Health Tourism, Healthcare Professionals, Perception Level

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince tüm bilgi ve deneyimlerini her zaman benimle paylaşarak bana rehberlik eden, beni destekleyen, başarı basamaklarını çıkarken daima en iyiye ulaşabilmem için bana yön veren, çalışma sürecinde hoşgörüsü, sabrı ve dostça yaklaşımlarıyla her zaman yanımda olan, karakterini ve akademik camiadaki duruşunu örnek aldığım değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Rüçhan KAYAMAN'a

Tezimin yürütülmesinde yardımlarını benden esirgemeyen Tıp Merkezi Hastanesi İdari İşler Sorumlusu Sayın Elçin SÖKER ve Yaşam Hastanesi Personeli Sayın Op. Dr. Ali YALÇIN' a

Eğitim hayatım boyunca benden bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen değerli hocalarıma,

Tezim süresince her zaman desteklerini hissettiğim ve bilgi paylaşımında bulunduğum tüm arkadaşlarıma,

Hayatım boyunca almış olduğum her kararıma saygı duyan, maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim, bana sorumluluk sahibi, sabırlı, yardımsever ve adaletli bir insan olmayı öğreten, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim başta annem Nilgün SÖZERİ'ye babam Yalçın SÖZERİ'ye ve yine desteğini her an hissettiğim abim Osman SÖZERİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
KISALTMALAR.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
1 GİRİŞ	1
2 ALTERNATİF TURİZM ÇEŞİTLERİNDEN SAĞLIK TURİZMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	6
2.1 Sağlık, Turizm ve Turist Kavramı	7
2.2.1 Sağlık Turizmi Çeşitleri.....	12
2.2.1.1 Medikal Turizm	13
2.2.1.2 Termal Turizm ve Spa-Wellness Turizmi.....	14
2.2.1.3 İleri Yaş (Üçüncü Yaş) ve Engelli Turizmi	19
2.3 Sağlık Turizmine Yönelik Arz ve Talebin açıklanması	22
2.4 Sağlık Turizminin Tercih Nedenleri	26
2.5 Sağlık Turizminin Faydaları ve Olumsuz Yönleri.....	29
3 DÜNYADA VE TÜRKİYE DE SAĞLIK TURİZMİ VE GELİŞİMİ.....	32
3.1 Dünyada Sağlık Turizmi.....	32
3.2 Türkiye de Sağlık Turizmi ve Uygulamaları	37
4 KKTC'DE SAĞLIK TURİZMİ	41
4.1 KKTC Hakkında Genel Bilgiler	41
4.2 Sağlık Turizminin KKTC'deki Gelişimi ve Tercih Edilme Nedenleri	43

5 YÖNTEM.....	46
5.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	46
5.2 Araştırmanın Yöntemi.....	47
5.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	48
5.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
6 BULGULAR	50
6.1 Tanımlayıcı Özellikler ve Değerlendirme Sonuçları.....	50
6.2 Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği.....	56
6.3 Faktör Analizi	56
6.4 Faktör Ortalamaları	59
7 SONUÇ VE ÖNERİLER	61
KAYNAKLAR.....	69
EKLER.....	82

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BMDTÖ	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
JCI	Joint Commission International
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MHTC	Malaysia Healthcare Travel Council

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Medikal Turizmde Öne Çıkan Ülkeler ve Sağlık Hizmeti Alanları	14
Tablo 2: Sağlık Turizminde Ülkelerin Tercih Edilme Nedenleri	29
Tablo 3: Ülkeler Göre Sağlık Tedavi Ücretleri (2019-\$).....	36
Tablo 4: Sağlık Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri	50
Tablo 5: Sağlık Turizminin Etkileri.....	52
Tablo 6: Sağlık Turizminin Sorunları	53
Tablo 7: KKTC' nin Sağlık Turizmi Potansiyeline Yönelik Algı Ölçeği	54
Tablo 8: Faktör Çözünürlüğü	57
Tablo 9: Faktör Ortalamaları ve T-testi Sonuçları.....	59

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Spa Turizmi Grupları	17
Şekil 2: Sağlık Turizminde Arz-Talep Modeli.....	24
Şekil 3: Dünya'da Sağlık Turizminde Etkileşim Gösteren Ülkeler	33
Şekil 4: KKTC Haritası.....	41

Bölüm 1

GİRİŞ

Ülkelerin kendi ekonomilerine gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunması, faaliyetlerin etkin bir şekilde sürdürülmesi ve bu faaliyetlerin sonucunda elde edilen geliri etkin olarak kullanması önem taşımaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler; istihdam ve gelir olanaklarını çoğaltmak, döviz getirisi sağlamak ve böylelikle ekonomik özgürlüklerine sahip olabilmek için turizmi bir araç olarak görmektedirler. Bu durumda turizm, yirminci yüzyılın bitimine doğru ekonomik olarak önemli bir getiriye dönüşmüştür. Turizm, maddi kazanç sağlamanın yanı sıra toplumu kültürel ve sosyal anlamda da etkilemiştir (Cooper vd., 2008:125). Turizm kavramını tanımlamak gerekirse, gelir sağlayan daimî veya kısa süreli faaliyetlerde bulunmamak ve gidilen ülkeye sürekli olarak yerleşmemek kaydıyla seyahat ettikleri süre içerisinde ihtiyaç duydukları hizmet ve malları satın almalarıyla ilgili olayların tümü olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda turizm faaliyetlerinin, ekonomiye önemli katkılar sağlayabilecek bir endüstri olduğu belirtilebilir.

Günden güne gelişen ve değişen dünyayla birlikte ekonomide önemli bir paya sahip olan turizm sektörü, bu değişimden nasibini alarak teknolojinin gelişmesi ve insanların beklentilerinin değişmesiyle farklı türlerde karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu değişimin en büyük örneği olarak sağlık turizmi gösterilebilir. 2000’li yıllara girilmesiyle insanlara sağlanan sağlık hizmetlerine beklentiler farklılaşmıştır. Sağlık hizmeti almak isteyen kişiler, ülkelerindeki sağlık hizmeti maliyetinin yüksek olmasından dolayı diğer ülkelerdeki sağlık hizmetleri alternatifine yönelmişlerdir. Bu

şekilde başlayan sağlık turizmi; tedavi olmayı hedefleyen hastaların veya ortaya çıkabilecek rahatsızlıkları engellemek isteyenlerin, ruhsal bozukluklarını düzeltmek isteyenlerin, estetik merakı olanların ve tüm bunları kültürel bir gezi kapsamında yapmak isteyenlerin arzuladığı bir sektör haline gelmiştir (Ağaoğlu vd., 2019).

Önceki yıllarda gelişmekte olan ülkelerdeki hastalar kendi ülkelerinde erişemedikleri tedaviler için ileri teknolojiden yararlanmak ve daha kaliteli sağlık hizmeti alabilmek amacıyla gelişmiş ülkelere doğru seyahat etmekteydi. Son yıllarda ise bu durum tam tersi yönde bir ivme kazanmaya başlamıştır (Reisman, 2010). Amerika ve Avrupa gibi sağlık sigortasının ve tedavi hizmetlerinin pahalı olduğu bazı önemli tedavilerin sigorta kapsamı dışında kaldığı, çeşitli tedaviler için uzun bekleme sürelerinin olduğu ülkelerdeki hastalar, Hindistan, Tayland, Malezya, Singapur, Güney Kore, Kosta Rika, Meksika, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere tedavi olmak amacıyla seyahat etmektedirler (Kılınç, 2017). Bu yönelim, sağlık turizmi kavramının önemini de artırarak ülkelerin sağlık turizmi alanında yeni politikalar geliştirmelerini ve daha çok yatırım yapmalarını sağlamıştır (Soysal ve Yağar, 2016).

Sağlık turizmi, ülkelere gelen yabancı ziyaretçilere yönelik sağlık hizmetleri anlamına geldiği için evrensel olup turist sayısının artmasıyla güçlenecek bir kavramdır.

Ülkelerin sağlık turizmi politikalarının gelişmiş olması, bu alanda büyük bir avantaj yaratacaktır. Bu avantajlar; ülkelerin uluslar arası platformlarda daha fazla tanınması, ekonomik olarak güç elde etmesi, ülkeler arası koordinasyon ve iş birliği gibi hizmetlerin gerçekleşmesi şeklinde sıralanabilir (Gülmez, 2012; Pirillo ve Amenta, 2018).

İlgili literatür incelendiğinde, sağlık turizmine yönelik genel kabul görmüş sınıflandırma yapılırken Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlık Turizmi Daire

Başkanlığı tarafından sağlık turizmi çeşitleri; Sağlık (Tıp) Turizmi, İleri Yaş ve Engelli Turizmi ve Termal Turizm ve SPA-Wellness olmak üzere üç ana başlık altında gruplandırılmıştır (Şengül ve Bulut, 2019).

Sağlık turizmi; tıbbi, cerrahi veya diş hekimliğinin konusu içinde yer alan herhangi bir tedavi uygulamasını elde etmek amacıyla kişilerin kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanmaktadır (Harahsheh, 2002). Günümüzde kişilerin kaybettikleri sağlıklarını kazanmak istemeleri ve tedavi sürecinde daha uygun ve kaliteli hizmet almak istemeleri amacı ile bir ülkeden başka bir ülkeye veya bölgeye seyahat gerçekleştirmeleri söz konusudur. Sağlık turizminde diş, göz, estetik, kalp-damar tedavisi, kısırlık tedavisi, tüp bebek, cerrahi girişimler, kanser tedavileri gibi birçok başlıklar ön plana çıkmaktadır. Sağlık turizmi, ekonomiye sağladığı katkılardan dolayı günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin önem verdiği bir pazar konumunda algılanmaktadır.

KKTC'deki duruma bakıldığında ülkenin bir ada ülkesi olması ve elverişli iklim özelliği cezbedici bir yön olarak turistlerin dikkatini çekmektedir. KKTC Sağlık Turizmi Konsey Başkanı Ahmet Savaşan, modern dünyadaki insanın sağlığıyla yakından ilgilendiklerini ve en yeni tedavi imkanlarından faydalanmalarını arzuladığını belirtmiştir. İnsanların artık sağlık ve tatili bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirdiğini ifade etmiştir. Dünya'daki diğer ülkelerde olduğu gibi KKTC'de de sağlık turizminin büyük bir ivme ile geliştiğini, bu gelişimin tedavi amacının dışında estetik uygulamalarla da ilgili olduğunu belirtmiştir.

KKTC'de sağlık turizmi adına atılan diğer bir önemli adım ise 90 ülkenin dâhil olduğu Map2heal projesine dâhil olmak için yürütülen çalışmalardır. Projenin amacı, sisteme dâhil olunarak başvuruda bulunan insanlarla daha kolay iletişime geçmek ve bu sayede ülkenin sağlık turizmini canlandırmaktır. Burada yaşanacak olan

hareketlenmeye bağlı olarak ülkemizde sağlık turizmi algısı yüksek olan kalifiye personel ihtiyaçı ortaya çıkacaktır (Yenidüzen, 2017). Dolayısıyla sağlık turizminin gelişmesinde atılan bu st düzey adımlar, bu alanda hizmet veren hastanelerde kaliteli bir hizmet sunabilmek için hastayla birebir ilgilenen sağlık çalışanlarının beceri, bilgi ve sağlık turizmi algısının önemini ön plana taşımaktadır.

Örneğin, uluslararası hasta akışının yerli hastalara göre daha fazla olması yabancı dile olan ihtiyaçı da artırmaktadır. Bu bağlamda yabancı dil bilen ve bu alanda bilgi ve deneyimi fazla olan sağlık çalışanları, kurumlarındaki sağlık turizminin gelişmesinde etkili olacaktır. Verilecek olan hizmetin hastalar üzerinde olumlu bir etki yaratabilmesi ve ülkenin hedeflenen şekilde tanınması için çalışanların, sağlık turizminin farkında olması ve yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında sağlık turizminin gelişmesinde önemi büyük olan sağlık turizmi algısının KKTC’de bulunan özel hastanelerdeki sağlık personeline hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır (Acar ve Turan, 2016). Sağlık turizmine ilişkin literatür incelendiğinde sağlık çalışanlarının algısına yönelik çeşitli çalışmalar bulunsada (Erdoğan, 2018;Acar ve Turan, 2016;Aba, Gümüş ve akır, 2019) KKTC zeline sağlık çalışanlarının algısına yönelik herhangi bir saha çalışmasına rastlanmamıştır. Dolayısıyla yapılan çalışma literatürde söz konusu boşluğun doldurulması açısından önem arz etmektedir. Buradan hareketle genelde çalışmanın literatüre katkı vermesi özelde ise KKTC sağlık turizmine ilişkin n grlrde bulunması amaçlanmıştır. Araştırmanın diğer bir amacı, sağlık çalışanlarının sağlık turizmine yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin ölçülmesidir. Çalışmanın amaçları arasında KKTC’de sağlık turizmi faaliyetlerinin olası etkileri ve sorunlarının çalışanların bakış açısıyla belirlenmeside yer almıştır.

Bu amaçlar çerçevesinde çalışmada nicel yöntem uygulanarak veri toplama yoluna gidilmiştir. Çalışmanın rneklemi, özel hastanelerde görev yapmakta olan tıbbi hizmet sağlayan personelden oluşmaktadır. Literatür taraması sonucunda geliştirilen anket formu, Gazimağusa bölgesindeki özel hastanelerde görev yapan sağlık personeline ulaştırılmıştır.

Bölüm 2

ALTERNATİF TURİZM ÇEŞİTLERİNDEN SAĞLIK TURİZMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Alternatif turizm faaliyetlerinin artmasıyla insanlar çeşitli nedenlerden seyahat etmeye başlamıştır. Öyle ki, günümüzde insanlar yalnızca yöresel yemekleri tatmak, alışveriş yapmak, sinema ve konser organizasyonları gibi etkinliklere katılmak, sportif faaliyetlerde bulunmak ve sağlıklarını korumak veya iyileşmek gibi sebeplerden özel ilgi ve ihtiyaçlarına göre tatil destinasyonu belirleyerek turizm faaliyetlerine katılım göstermektedirler. Alternatif turizm kısaca, “turizm etkinliklerinin dar kalıplara sığdırılmasından ve bunun neden olduğu sorunlardan kurtarılarak özel ilgi alanlarına yöneltme çabaları” şeklinde tanımlanabilir. Daha detaylı olarak: “İçerdiği çeşitli turizm etkinlikleri sayesinde farklı bölgeleri turizm faaliyetleri içine alarak, belli bölgelerdeki yoğunlaşmayı azaltan ve turizmi tüm yıla yayan; çevre, yerli halk ve turistlerle olan ilişkileri güçlendiren bir turizm çeşidi” olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2018).

Dünya ülkelerine paralel olarak ülkemizde de turizmin büyümesi ve ekonomiyi etkileyen önemli sektörlerden biri haline gelmesi, alternatif turizm çeşitlerinin artmasını beraberinde getirmektedir. İnsanların turistik faaliyetler içinde olma nedenlerinden biri de sağlıktır. Kişiler sağlığını uzun süre koruyabilmek ya da yeniden kazanabilmek için seyahat etmeyi tercih edebilirler. Bunun sonucu olarak sağlık turizmi bu alternatif turizm seçenekleri içinde büyük önem kazanmaktadır.

Günümüzde bilgi paylaşımının artması ve ulaşım sektörünün gelişmesiyle turistik bölgelere ulaşım kolaylaşmış ve bu bölgelerle ilgili bilgi sahibi olmak kolaylaşmıştır. Maddi anlamda yeterli güce sahip her insanın turistik faaliyetlere katılması, turizmi dünyadaki sayılı sektörler arasına sokmuş ve bu sektörden elde edilen gelirler yerel ve uluslararası ekonomilere ciddi katkılar sağlamıştır. Gelişen dünyayla beraber teknolojinin de ilerlemesiyle ilişkili olarak sağlık alanında önemli gelişmeler yaşanmış, insanlar artık daha sağlıklı bir hayat sürdürebilmenin yolunu araştırır olmuştur. Ayrıca tedavi amacıyla gittikleri ülkede tatil yapmak da planları arasında yer almıştır. Alternatif turizm olarak şekillenen bu turizm çeşidi, sağlık turizmi olarak gelişmiştir.

Bu bağlamda çalışmada, sağlık turizminin önemli bir bölümünü oluşturan, sağlık kavramı, turizm ve turizm ekseninde olan turist kavramlarıyla ilgili temel bilgiler verilip, sağlık turizmi hakkında kapsamlı bilgilerle konu detaylandırılmıştır. Ayrıca sağlık turizmi çeşitlerinden ve sağlık turizminin tercih nedenlerinden bahsedilmiştir. Son olarak da sağlık turizminin faydaları ve olumsuz yönleri irdelenmiştir.

2.1 Sağlık, Turizm ve Turist Kavramı

Son zamanlarda insan hayatında önemli bir yere sahip olan iki kavramdan biri sağlık diğeri turizmdir.

Turizm, insanların kişisel veya mesleki ihtiyaçları için gününbirlik veya belli bir zaman aralığında olmak şartıyla farklı bölgelerde seyahat ettikleri süre içerisinde alma ihtiyacı duydukları hizmet ve mallarla ilgili olayların tümüdür.

Başka bir deyişle eğlence, spor, tatil ve sağlık gibi ticari nedenler dışında, daimi yerleşmemek şartıyla seyahate çıkan kişilerin, seyahat ettikleri süre zarfında ihtiyaç duydukları hizmetin alınmasıyla ilgili olayların tümü, turizmdir (TC. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Örgütünün (AIETS) yaptığı tanıma göre turizm; yabancıların gezi amaçlı ya da sınırlı bir süre kalma veya birincil olarak gelir sağlama faaliyeti için daimi yerleşmemek şartı ile konaklamalarından ortaya çıkan olayların ve bağlantıların tümüdür (Özsarı ve Karatana, 2013; Özcan ve Aydın, 2015).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (1986), sağlık kavramını; kişinin fiziki, psikolojik ve sosyal yönden tam olarak iyilik hali göstermesi olarak açıklamıştır.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütünün (BMDTÖ) tanımına göre turizm, “Bir faaliyet maksadıyla, geçici bir süreliğine sürekli bulunmuş olduğu ortamından farklı bir bölgeye seyahat eden kişilerin yapmış olduğu etkinliklerdir ve bunlar sayesinde görmüş oldukları yere gelir bırakılır.” Bu geziler boş geçen zaman, tatil, rekreasyon, aile ve dost ziyaretleri, mesleki ve iş amaçlı, sağlık tedavisi içerisinde; inanç gibi değişik sebeplerden kaynaklı olabilir. Bu tanım, 2008 yılında yine BMDTÖ tarafından geliştirilmiş ve turizm, kişilerin her zamanki yaşadıkları yerden farklı bölgelere yapmış oldukları eylemlerle ekonomik ve sosyo-kültürel olaylardır” şeklinde tanımlanmıştır (Inkson ve Minnaert, 2018:25).

Turist, genel anlamı ile turizm etkinlikleri kapsamına giren, turizm kavramını ortaya çıkaran, geçici bir süre zarfında kendi keyfi için sürekli ikamet ettiği yer dışına ziyarete giden kişidir. Bir diğer tanım ise turist; sürekli olarak ikamet ettiği ülke dışına kısa süreliğine kendi keyfi için giden ve tüketici olarak yolculuk edip konaklayan ve tekrardan yaşadığı bölgeye geri dönen kişi, olarak tanımlanmaktadır. Turist, yapmış olduğu geçici yer değişikliğini kendi ülke sınırları içerisinde gerçekleştiriyorsa yerli turist; başka bir ülkeye gerçekleştiriyorsa yabancı turist olarak adlandırılmaktadır.

Turist, turizm kapsamına giren ve ona şekil veren, devamlı ikamet ettiği bölgeyi ticari nedenler dışında kısa süreli olarak terk edip, seyahate çıkan, konaklayan;

psikolojik bir doyum arayan; kısıtlı süre ve harcama yapma ile tüketimde bulunan kimse olarak da ifade edilebilmektedir (Öztürk & Bayat, 2011).

Turistler, sağlık turizmi pazarı bakımından 5 gruba ayrılabilir. Bunlar (İçöz, 2009):

- Yalnızca turist olanlar, gittikleri ülkelerde belli bir tıp hizmeti almayan turistler,
- Tatilde tedavi edilen turist, hastalanma veya kaza sebebiyle sağlık hizmeti alan turistler,
- Tatil ve tedavi amaçlı seyahat eden turist, başka bir ülkeye gitme nedenlerinin tıbbi amaçlı olmadığı ancak sağlık problemleri için ülkesinde gerekli tedavi imkanlarının bulunmamasından dolayı başka ülkeleri tercih edenler. Diğer bir ifadeyle tatilde tedavi olmayı amaçlayan turistler,
- Tatil yapan hasta hem tedavi görmek hem de tedavi sonrasında tatil yapma planı olan ziyaretçiler,
- Yalnızca hastalık nedeniyle başka ülkeye tedavi görmek amacıyla gidenler. Tatil yapma gibi bir düşünceleri olmayan kişiler.

2.2 Sağlık Turizmi Nedir?

Dünya genelinde deniz, kum, güneş turizmi anlayışı yavaş yavaş önemini kaybetmekte ve yerini diğer ihtiyaçların karşılanmasına hizmet eden turizm anlayışına bırakmaktadır. Her ülkenin kendi imkân ve kaynaklarına göre elverişli olan turizm çeşitlerini oluşturması ve geliştirmesi gerekir. Kitle turizmine göre katma değeri oldukça yüksek olan sağlık turizmi, kesinlikle ciddiye alınması gereken bir alternatif turizm çeşididir. Bu turizm türü, doğrudan insan sağlığını odak noktası haline getirdiği için toplumun geniş bir tabanı tarafından oldukça önemsenen bir konu olarak değerlendirilmektedir. Sağlık turizmi, tanım olarak geniş bir kapsama sahip olsa da

literatürde, sağlığını iyileştirme, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon hizmeti alma amacıyla farklı yerlere yapılan seyahatler şeklinde tanımlanır.

Bazı kaynaklarda sağlık turizmi medikal turizmin yerine kullanılsa da aslında birbirlerinden farklı kavramlardır. Bu kavramlar, arasındaki ulusal ve uluslararası alanda ortaya çıkan kavram kargaşasını gidermek üzere 1991-2014 yılları arasında Türkçe ve ISI Web Of Knowledge tarafından sağlık turizmi hakkında yayımlanan 246 adet yabancı makalenin sayısal analizleri incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre, Türkçe makalelerde sağlık turizmi denildiğinde termal turizmin akıllara geldiği; yabancı makalelerde ise tıp alanına yoğunlaşılmış olduğu için sağlık turizmi olarak kullanıldığı belirlenmiştir (Temizkan, Çiçek ve Özdemir, 2015).

Hastalığın ne zaman ve ne şiddette olacağı belli olmadığından insanların tedavi için iyileşme arayışının da zamanı belli değildir ve yılın 365 günü tedavi amaçlı sağlık turizmi gerçekeşebilir. Sağlık turizmi bu yönüyle diğer turizm çeşitlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca mevsimsel bir etkinlik olmadığında sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşların daha etkili yönetilmesine de imkân sağlar. Sağlık turizmi etkinlikleri düzgün bir biçimde ayrıştırılarak, gerekli düzenlemelerin tamamlanmasıyla beraber yürütülürse, ülkelerin turizm potansiyellerinden oldukça büyük ekonomik kazanç sağlaması mümkündür. Ayrıca sağlık turizmi, kişilerin birçoğ sağlık problemlerinden kurtulmasını sağlayıp ülkenin iç ve diş turizmini hareketlendirerek katma değer ortaya çıkarmakta ve bu şekilde toplam milli gelire katkı oluşturmaktadır (Gümüş ve Polat, 2012:33-34).

İnsanoğlu ziyaret ettiği ülkelerde şayet var ise hastalıklarına çözüm arama amacı da taşırlar ve ziyaretleri sırasında hastalıktan kurtulabilmeyi arzularlar. İnsanlar seyahat ettikleri yerlerde almış oldukları sağlık hizmeti ile tedavi olup, otellerindeki spa ve masaj salonlarına giderek istirahatlerini tamamlayıp geri dönmek isterler.

Sağlık turizmi bu gibi olaylar karşısında insanların yardımına koşan dinamik bir sektördür, aslında kişiler bu turizm türü ile beraber hem tedavilerini olurlar hem de buldukları bölgenin diğer turistik özelliklerini keşfetme fırsatı bulurlar (Connell, 2006).

Özetle sağlık turizmi, kişilerin koruyucu ve tedavi edici özellikte aynı zamanda rehabilite ederek sağlığı geliştirici tedavi hizmetlerinden yararlanmak için ikamet ettikleri yer dışında başka bir bölgeye yapmış oldukları ziyaretlerdir. Bunun yanında yabancı hasta potansiyelini kullanarak sağlık kurumlarının gelişmesine imkân sağlayan bir turizm türüdür (Şengül ve Bulut, 2019).

Son dönemlerde dünyanın her yerinde gelişme gösteren ve alternatif turizmin önemli bir alt dalı olarak ortaya çıkan sağlık turizminin literatürde farklı tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

Sağlık Turizm Derneği'nin tanımına göre “sağlık turizmi, yaşanılan yerden farklı bir yere (yurtiçi veya yurtdışı) herhangi bir sağlık problemi nedeniyle tedavi almak için yapılan seyahate denir” (Aslan ve Güzel, 2016).

Sağlık turizmi, sağlığın gelişmesi, korunması ve hastalıkların iyileştirilmesini hedefleyen daimi olarak yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye gidilmesi ve gidilen bölgede minimum 24 saat konaklayarak turizm ve sağlık imkanlarından faydalanılması şeklinde tanımlanabilir (Kördeve, 2016).

Diğer bir tanımda sağlık turizmi; sağlığı dışardaki tehditlerden korumak ve sağlıklı olmak için doğal kaynaklarla tedavi hizmeti sağlayan turistik işletmelere belli bir süreliğine giden kişilerin konaklamanın yanında kür uygulaması, beslenme ve eğlence gereksinimlerini de karşılamak amacıyla yapmış olduğu yer değiştirme olarak ifade edilir (Aydın, 2012).

Literatürü incelediğimizde bazı kaynakların sağlık turizmini, “medikal turizm” şeklinde tanımladığı bazıların ise “termal turizm”, “spa-wellness” olarak ifade ettiği görülmüştür. Bu bölümde sağlık turizmi hakkında geniş bir literatür taraması yapılarak konuyla ilgili bilgiler verilmiş, sağlık turizminin kendi içerisinde ayrılmış olduğu alt dalları ise çalışmanın diğer bölümlerinde ele alınmıştır.

2.2.1 Sağlık Turizmi Çeşitleri

İnsanlar, çeşitli nedenlerden sürekli olarak turizm etkinliklerine katılmaktadırlar. Dolayısıyla başka ülkelere yapılan ziyaretlerin farklı amaçlarla gerçekleştirilmesi diğer turizm çeşitlerini ortaya çıkarmıştır. Literatürde sağlık turizmini farklı gruplara ayıran birçok araştırmacı vardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Goeldner (1989) sağlık turizmini 5 kategoride incelemiştir. Bunlar: eğlence turizmi, spor turizmi ve wellness turizmi, önceliğin sağlık olduğu ziyaretler, spa-wellness turizmi, tıbbi tedavi hizmetleridir (U. Akdu ve S. Akdu, 2015).

Sağlık turistlerinin ihtiyaçlarına göre sağlık turizmi 3 grupta incelenmiştir. Bu gruplar: sağlığı geliştirmeye yönelik, tedaviye yönelik hizmetler ve rehabilitasyon hizmetleridir. Sağlık turizmi ile ilgili yapılan başka bir sınıflandırma diğer sınıflandırmalardan farklılık göstermektedir. Bu sınıflandırma, hedef kitlenin özelliklerine göre değil, istenilen hizmet türüne göre yapılmıştır. Bu bağlamda sağlık turizmi üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; cerrahi müdahaleler; bypass ve göz ameliyatı gibi, kozmetik cerrahi, wellness terapileri; kilo verme merkezleri, spa (Gonzales vd.,2001;Doshi, 2008).

Sağlık turizminin sınıflandırılmasıyla ilgili yapılan araştırmaların ortak özelliklerine göre literatürdeki kabul görmüş sınıflandırması incelendiğinde; Sağlık (Tıp) Turizm, Termal & SPA-Wellness Turizmi ve İleri Yaş ve Engelli Turizmi hizmetlerini içeren üç temel sınıflandırma karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1.1 Medikal Turizm

Literatürde sağlık turizmi ve medikal turizm kavramları ara sıra birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bazı prosedürler ve insanların istekleri, bu kavramlara ayırt edici özellik kazandırmaktadır. Bu bağlamda medikal turizm, sağlık turizminin öteki adı değil sağlık turizmi çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Connel, 2013).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün (The Organisation for Economic Co- Operation and Development, OECD) yayınlamış olduğu sağlık turizmiyle ilgili rapor, medikal turizmi “kişilerin tıbbi tedavi hizmeti almak suretiyle farklı ülkelere gitmesi” olarak tanımlamaktadır (Kılınç, 2017).

Medikal turizm, içerisinde cerrahi ya da uzmanlığı gerektiren özel tıbbi tedavilere ihtiyaç duyulduğundan ve ortaya çıkabilecek potansiyel hastalıkları önlemek için hasta kişilerin düşük maliyetli veya daha kaliteli bir tıbbi bakım alma amacıyla yapmış oldukları seyahatlerdir (Daştan, 2014). Aynı zamanda medikal turizm, hastaların daha iyi tıbbi operasyonlar için veya uygun maliyette tedavi olabildikleri ve uzun süreli bekleme listelerinden kurtulmak için dış kaynak kullanımı olarak yapmış oldukları tıbbi amaçlı, konaklamalı seyahatlerdir (Bies ve Zacharia, 2007;Noree, 2015). Tedavi maliyetleri yüksek olduğu için bu turizm çeşidinde genellikle uluslararası seyahatler yapılmaktadır.

En genel tanımıyla sağlık amacıyla diğer ülkelere giden ve içerisinde tıbbi tedavinin olduğu seyahatler olarak tanımlanan medikal turizm içerisinde; dış hekimliği, kardiyovasküler cerrahi, genel sağlık taraması, onkolojik tedaviler, organ nakli, kilo verme, plastik cerrahi, göz tedavileri, tüp bebek tedavisi, cinsiyet değişikliği ve rehabilitasyon gibi tıbbi tedaviler en çok tercih edilen tedavilerdir (Ağaoğlu vd., 2019).

Sağlık turistlerinin başka ülkelere seyahat etmelerindeki gerekçeler arasında kardiyolojik rahatsızlıklar, özel ameliyatlar, ortopedik ameliyatlar, kanser tedavisi, plastik cerrahi, estetik operasyonlar, infertilite, kilo verme tedavileri, diş ve göz ameliyatları önemli yer tutmaktadır.

Tablo 1’de medikal turizmde öne çıkan ülkelerde verilen sağlık hizmeti ile ilgili branşlar özetlenmektedir.

Tablo 1: Medikal Turizmde Öne Çıkan Ülkeler ve Sağlık Hizmeti Alanları

Malezya	Kozmetik cerrahi, alternatif tıp
Singapur	Kalp operasyonları, böbrek ve kemik iliği nakli
Tayland	Diş , check-up, basit estetik operasyonları
Brezilya	Kozmetik cerrahi
Güney Afrika	Kozmetik cerrahi
Macaristan	Diş ve kozmetik cerrahisi
Hindistan	Ortopedik ve kardiyak girişimler, kanser tanı ve tedavisi
Meksika	Diş ve kilo sorunları
Körfez Ülkeleri	Kardiyoloji, dental cerrahi, endokrinoloji, gastroenteroloji, genel cerrahi, immunoloji, göz hastalıkları, ortopedik cerrahi
Kosta Rika	Porselen kron, dental implant, meme büyültme/küçültme, yüz germe, abdominoplasti

Kaynaklar: Altsoy, S., Taştan Boz, İ., (2019)

2.2.1.2 Termal Turizm ve Spa-Wellness Turizmi

Termal turizm, modern dünyada sağlık hizmeti hastalıktan kurtulmak değil daha çok sağlıklı olma durumunun sürdürülebilirliği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu değişim, hastalıklara ve tedaviye yoğunlaşmış olan sağlık politikasındaki yaklaşımı “iyi olma durumunun devamı” şeklinde değiştirmiştir. Turizm sektöründe deniz, kum ve güneş ile ilişkili tatil yapma anlayışı devam etmekte ve turizmin temel hizmet alanı olmayı sürdürmektedir. Genel olarak termal turizmde; mineralli termal suların, su banyosu, çamur banyosu, inhalasyon gibi çeşitli kaplıca tedavi türleriyle beraber çevresel ve iklimsel faktörlerin sağladığı imkanları da kullanarak insan sağlığının iyileştirilmesi

amacıyla doktor denetimi ve gözetimi altında; fizik tedavi ve rehabilitasyon, psikoterapi ve diyet gibi destekleyici tedaviler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kür uygulamalarının yapıldığı, eğlence ve rekreasyon amaçlı etkinliklerin gerçekleştirildiği bir turizm türü olarak ifade edilebilir (SATURK, 2017).

Termal turizm kavramına getirilen başka bir tanımda kavram, yaşanan sağlık problemlerinin tedavisi sırasında ya da sonrasında toparlanma dönemlerinde veya kalıcı olarak hasar veren rahatsızlıkların tedavisine yardımcı olmak amacıyla ilgili sağlık çalışanı tarafından termal tesisler kapsamında yapılan rehabilite edici turizm faaliyeti olarak belirtilmektedir (Belber ve Turan, 2015:458;Çiçek ve Avderen, 2013;Özer ve Songur, 2012).

Termal Turizm, sağlık turizmden farklı olarak, tıbbi müdahalelerde bulunmaz genel olarak fizik tedavi, rehabilitasyon gibi yöntemlerden faydalanır. Günümüzde sağlıklı ve uzun yaşam, güzellik gibi konulara gösterilen talebin giderek artması, termal turizmin gelişmesini sağlamıştır (Özata vd., 2018).

Termal turizm, kaplıca turizmi olarak da bilinmektedir. Termal turizme yönelik kaplıcalarda verilen hizmetler ile ilgili bazı terimler aşağıdaki gibidir (Edinsel ve Adıgüzel, 2014:8):

- i. Üvalizm** (Her kesimin kendine özgü ürünleri ile birlikte sebze ve meyvelerin kullanıldığı kür tedavisidir).
- ii. Klimatizm** (Temiz havanın yatıştırıcı etki ve iklimsel faktörlerin sistematik, kür şeklinde uygulandığı tedavidir).
- iii. Termalizm** (Suyla tedavidir. Kaplıca ve ılıcalardan elde edilen maden kaynaklarındaki suların sağlık standartlarına uygun tedavi maksadıyla yapılan bir uygulamadır).

Termal turizmle ilgili diğer terimler de aşağıda açıklanmıştır
(<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-11475/genel-tanimlar.html>):

- i. **İnhalasyon** (Termomineral su tanecikleriyle yapılan soluma işlemidir (Özgül, 2014:20).
- ii. **Talossoterapiler** (Deniz suyuyla yapılan kür uygulamasıdır).
- iii. **Hidroterapi** (Tatlısu ile yapılan ve fizyoterapi kapsamında yer alan bir uygulamadır).
- iv. **Balneoterapi** (Kaplıca suyuyla tedavi)
- v. **Peloidoterapi** (Çamur tedavisi)
- vi. **Speleoterapi** (Mağara ortamından faydalanmak amacıyla yapılan tedavidir) (Ağaoğlu vd., 2019).
- vii. **Helioterapi** (Güneş ışığından yararlanılarak uygulanan kür tedavisidir) (Edinsel ve Adıgüzel, 2014:174).

SPA kavramı, Latince “Sanus Per Aquam” kelimesinin baş harflerinden ortaya çıkmış olup Türkçede “sudan gelen sağlık, iyilik” anlamına gelir. Tarihi yönden incelendiğinde, Roma İmparatorluğu yıllarına dayanmaktadır. Romalılardan günümüze kadar uygulanan su terapilerine verilen isimdir. Her türlü su ve çamur tedavisi, masaj terapileri SPA kapsamına girmektedir. SPA turizmi, kaplıcalar bulunduğu yerlerde sunulan bir hizmet olduğu için termal turizm kapsamında değerlendirilmektedir. Kaplıcalar, sıcak suların olduğu yerlerden çıkar ve insan vücudunun onarılmasında balneolojik olarak kullanılır. Kaplıca sularının bu amaçla kullanılması SPA turizmini ortaya çıkarmıştır (Kosic vd.,2011: 804).

SPA turizmi, Uluslararası SPA birliğince Şekil 1’deki gibi yedi başlık altında toplanmıştır. “Mineral SPA” geleneksel SPA çeşidi olarak gösterilirken “Medi SPA”

Almanya, Fransa gibi termal turizmin gelişme gösterdiği ülkelerde yaygın kullanılan bir tür olarak belirtilir.

Şekil 1: Spa Turizmi Grupları
Kaynak: Tontuş, 2019

Wellness turizminin sağlık turizmine kazandırmış olduğu SPA merkezleri, önemli bir büyüme göstererek sağlık turizminin merkezi haline gelmiştir. Bununla birlikte geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemlerinin, termal tesislerde, sahil şeritlerinde ve talassoterapi merkezlerinde uygulanmasıyla hızlı bir şekilde popülerlik kazanan bir hizmete dönüşmüştür. SPA'lar değişik konseptlerde hizmet verebilme

maksadıyla kurulmuş olup Hamam SPA, Sağlık SPA, Thalasso SPA ve Anti-Aging SPA gibi alanlarda Wellness turizminin kendi içinde çeşitlenmesini sağlamıştır.

Wellness ise; sözcük anlamı olarak direkt iyilik hali denilebilir. Wellness geniş bir anlama sahip olması nedeniyle dünya ülkelerinde orijinal adıyla kullanılmaktadır. Aynı zamanda Wellness; zihinsel, bedensel ve ruhsal yönden ilişkilerde iyi ve dinamik olmayı ifade etmektedir. Bu kapsamda insanın kendisini iyi hissetmesini sağlayan Wellness, her çeşit masaj, çamur ve yosun tedavisi, cilt bakımı ve talassoterapi gibi doğal ve sağlıklı yaşam yöntemleri kullanılarak yapılan tedavileri içermektedir. Günümüzün Wellness konseptinde insanların yaşam standartlarını değiştirebilmek için fiziksel ve ruhsal sağlığa kavuşabilme istekleri onları Wellness ve SPA tesislerini tercih etmeye yönlendirmiştir (SATURK, 2017).

Termal turizm veya kaplıca turizmi genel olarak; mineralize termal su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerin yanında iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi ve diyet gibi destek tedavilerini de kapsayan turizm hareketi olarak tanımlanmaktadır (Çiçek ve Avderen, 2013).

Termal Turizm ve SPA Wellness, geçirilen hastalık sonrası toparlanma dönemlerinde ya da kalıcı hasar bırakan hastalıkların kısmen iyileştirilmesi amacıyla kaplıca ve SPA merkezlerinde yardımcı sağlık personeli veya diğer sorumlu personel tarafından yapılan tedaviyi destekleyici veya rehabilite edici uygulamaların tümüne denir (Kaplıca Tedavileri, Fizyoterapiler, Talossoterapiler, Hidroterapiler, Balneoterapi, Peloidoterapi, Klimaterapi vb.)

Genel anlamda bu turizm, kaplıca sularının fizik tedavi ve egzersiz amaçlı değerlendirilmesini içermektedir. Ayrıca termal turizmde yeraltı sıcak su kaynaklarının çıktığı yerlerde oluşturulan otel tarzı yerlerde barınma ve bununla beraber fizik tedavi hizmeti sağlanır. Hindistan, Türkiye, Malezya, Macaristan, Çek

Cumhuriyeti, Avusturya, Bali, Maldivler termal turizmde başta gelen ülkelerdir (Özer ve Songur, 2013).

2.2.1.3 İleri Yaş (Üçüncü Yaş) ve Engelli Turizmi

Günümüzde hızla büyüyen ve değişen teknoloji, çağımızın önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Gelişen bu teknolojiyle birlikte sağlık alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve Avrupa başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde, yaşam standartlarındaki kalite artmıştır. Dolayısıyla yaşam kalitesinin artmasıyla orantılı olarak ortalama insan ömrü de uzamış ve yaşlı nüfusu artmıştır.

Literatürde yaşlılık ile ilgili farklı birçok tanım yapılmıştır. Sosyal değişimlerin hızlığı ve gelişmişlik düzeylerinin farklılık göstermesi, kişilerin sosyalleşme süreçlerini ve hayat tecrübelerini etkilemiştir. Bu duruma bağlı olarak yaşlılık kavramına bakış değişerek kavram farklı şekillerde tanımlanmıştır. DSÖ'ye göre yaşlılık, çevresel faktörlere uyum sağlama becerisinin eksilmesi veya zamanla yok olması şeklinde açıklanmaktadır.

Literatüre bakıldığında, turizmde üçüncü yaş turisti olarak geçen bu bireyler, bilirkişiler tarafından gri nüfus, kalben genç, yaşlı vatandaşlar, ileri yaş, gri panterler, altın yaşlılar, üçüncü yaş, gümüşler ve olgun bireyler şeklinde de isimlendirilmektedir (Callan ve Bowman, 2000).

Gelişmiş ülkelerin birçoğu DSÖ'nün yapmış olduğu tanımlamaya göre yaşlılık dönemini kronolojik yaşlanma olarak kabul etmiş ve bunu 65 yaş ve üzeri şeklinde tanımlamıştır (Naja vd., 2017). Artan yaşlı nüfusa paralel olarak DSÖ tarafından yeni kronolojik yaş sınıflandırması yapılmıştır; 0-17 yaş arası; ergen, 18-65 yaş; genç, 66-79 yaş; orta, 80-99 yaş arası ise; yaşlı olarak kabul edilmektedir. Yükselen yaş ile

birlikte, sağlık sorunlarının daha çok ortaya çıkması, ülkelerin bakım ihtiyaçlarını artırmakta ve ileri yaş turizmini oluşturmaktadır.

İleri yaş turizmi, artan yaşlı popülasyonu ile var olan sağlık problemlerinden dolayı bakıma gereksinim duyan yaşlı nüfusun, tedavi olabilmek amacıyla kendi ülkeleri dışında başka ülkelere yapmış oldukları kısa süreli ziyaretlerdir (Daştan, 2014). Bir diğer ifade ile 65 yaş ve üzeri birden çok kronik sağlık problemi olan, bakıma muhtaç kişilerin iklim ve hava değişikliği yapması amacıyla sosyal tesislerde tedavi edilmesini esas alan turizmdir (Kördeve, 2016).

İleri yaş turizminde verilen hizmetler aşağıda sıralanmıştır: (Ağaoğlu vd., 2019);

- Tarihi ve kültürel gezi turları,
- Rehabilitasyon bakım hizmetleri,
- Kliniklerde önceden belirlenmiş tedavi hizmetleri.

Engelli turizmi ise, literatürde engelli kavramıyla ilgili farklı tanımlar olduğu gibi engelli turizmiyle (disable tourism) de ilgili farklı tanımlara rastlanmaktadır. Son yıllarda “engelsiz turizm” ya da “erişilebilir turizm” olarak da yaygın olarak kullanılan engelli turizmi kısaca, engelli kişiler tarafından gerçekleştirilen turizm faaliyeti olarak tanımlanabilir. Erişilebilir turizm; engelliler, yaşlılar ve geçici olarak engellilik durumuna sahip kişiler olmak üzere engelli ve engelsiz tüm bireylerin erişilebilirliğini sağlayan seyahat ve turizm etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Darcy ve Dickson (2009)’a göre erişilebilir turizm, görme, işitme, psikolojik veya fiziksel becerilerde sorun yaşayan, bununla beraber çocuklu, hamile veya yaşlı kişilerin eşit ve etkin bir Şekilde erişimini sağlayacak evre düzenlemesi, hizmet ve turistik ürün sunumu olarak tanımlanmaktadır. Erişilebilir turizm ve engelli turizm kavramları bazen birbiri yerine kullanılsa da, erişilebilir turizmin engelli bireyler dışında yaşlıları, hamile ve çocuklu kişileri yani daha geniş bir kitleyi içerdiği görülmektedir. Buradan hareketle erişilebilir

turizmin kapsam olarak engelli turizmini de içine aldığı söylenebilir. Bununla beraber, literatür incelendiğinde engelli turizm yerine “engelsiz turizm” kavramının da kullanıldığı görülmektedir (U. Akdu ve S. Akdu, 2018:101-102).

Birleşmiş Milletler tarafından sürdürülen Dünya Eylem Programı'nın temel amaçlarına göre, engelli kişilerin yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik yaptırımlar; engelli kişilerin de sosyal hayatta kalkınma sürecine tam ve etkin katılması konusunda destek verilmesi, engellilere sağlanan hakların korunmasına yönelik çabaların artırılması ve eğitim, istihdam, ürün ve hizmetlere ulaşımalarının kolaylaştırılması şeklinde düzenlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ise 1990 yılında çıkan Engelli Amerikalılar Yasası ve İngiltere'de 1995 yılında kabul edilen Engelliler Ayrımcılık Yasasının olumlu etkileri özellikle turizm sektöründe hızla ortaya çıkmıştır. Belirtilen kanunlarla otel işletmelerine, işaretlemelerden, sunulan hizmetlere kadar engelsizce ulaşılabilmeye yönelik bazı yükümlülükler getirilmiştir.

Engelliler fiziki altyapının ve toplumsal baskı nedeniyle turizm etkinliklerine katılımda çeşitli kısıtlamalara maruz kalmaktadırlar. Turizm bölgelerinde engellilerin önündeki problemlerin ortadan kalkması halinde engellilerde normal yaşamlarının dışına çıkarak tatil yapmayı tercih edeceklerdir. Buda toplumsal yaşantıya önemli bir katkı sağlayacaktır.

Normal yaşantısında bir işi başarabilme yeteneği kaybolan ya da yaşamı boyunca bir işi tek başına yapabilme becerisinin olduğu ancak genetik veya sonradan ortaya çıkan mental veya fiziki noksanlıklar sonucunda bu yeteneğini kaybeden kişilere, engelli denir. Başka bir tanımda ise görsel olarak organlarının belli bir kısmının yokluğu, işlevsel hareketliliğinin eksikliği gibi insan yaşamının sürdürülmesini kısıtlayan unsurlara sahip kişiler, engelli olarak ifade edilmektedir (Zengin ve Eryılmaz, 2013:53).

Engelli bireylerin bakım ve ihtiyaçlarını giderebilmek maksadıyla rehabilitasyon ve tıbbi tedavileri bünyesinde bulunduran sağlık turizmi çeşidine ise engelli turizmi denir.

Sağlık turizminde temel olan tedavi amaçlı seyahatlerin engelliler açısından birçok zorlukların olduğu söz konusudur. Bu nedenle engelli bireylerin katılımını artırmak için bu tür zorlukların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Engellilerin karşılaştığı turizm engelleri ortadan kalkarsa engelli turizm katılımlarının artacağı genel olarak kabul edilebilir (Erdoğan, 2018).

Engelliler açısından yaşanılan zorluklar ise Şu şekildedir:

- Ulaşılabilirlik konularında bilgilendirme ve danışmanlık yapabilen deneyimli personel eksikliği.
- Ulaşılamayan rezervasyon hizmetleri ve ilgili internet siteleri.
- Ulaşım hizmetlerinin eksikliği.
- Erişilebilir tesisler, hizmetler, ekipman kiralama ve turistik yerler hakkında mevcut bilgi eksikliği.

Fiziksel evre düzenlemeleri, rehberlik, özel beslenme, toplu taşıma ve trafik düzenlemeleri gibi gereklilikler hem engelliler hem de yaşlı turistler için Őart olduğundan yaşlı ve engelli turizmi birlikte anılmaktadır (Gökhan vd., 2019).

2.3 Sağlık Turizmine Yönelik Arz ve Talebin açıklanması

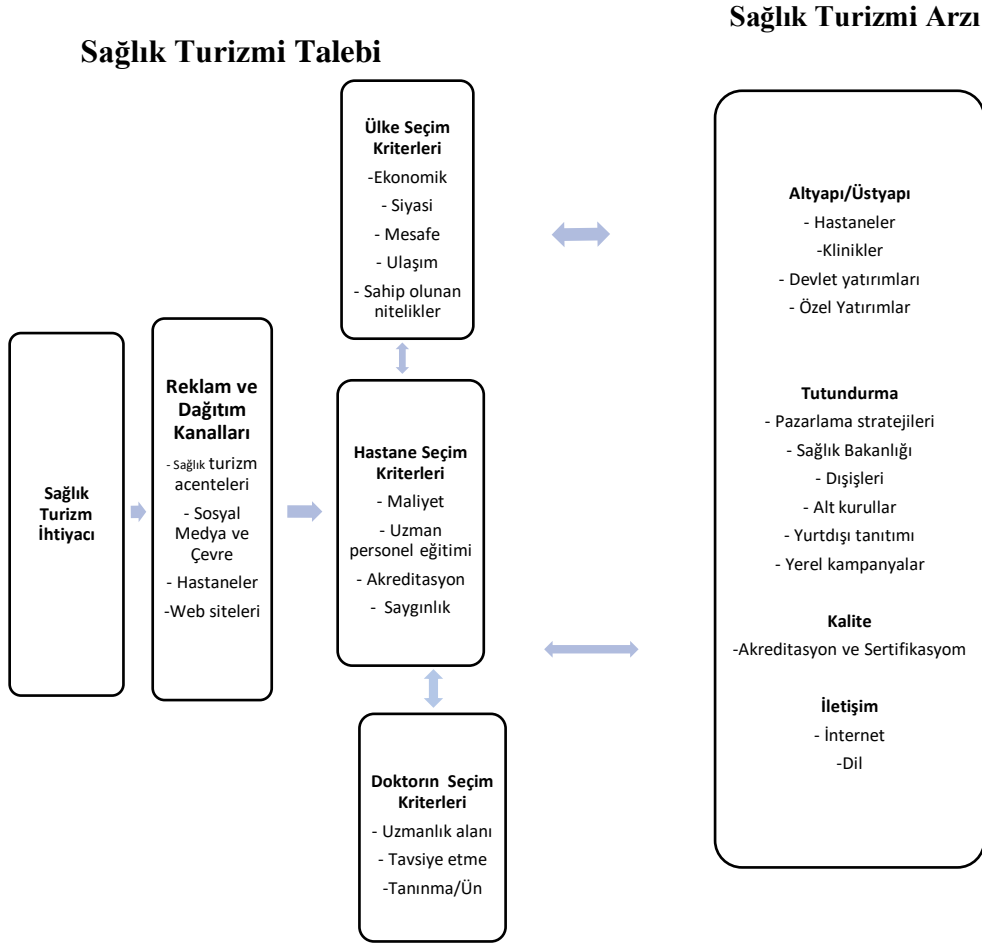
Gidecekleri ülkede hangi tedavi için ne kadar harcama yapacaklarının önceden belirlenmesi sağlık turistleri için önemlidir. İnsanlar buna göre ülke ve sağlık tesisi seçmektedirler.

Sağlık turizmin popüler hale gelmesi, uygulamanın aynı düzeyde sağlık hizmeti verme ve gelişen sistemin üzerindeki etkisi konusunda bazı endişeleri ortaya çıkarmıştır. Özel ödeme yapan yabancı hastalara sağlanan hizmetler, tedaviye olan

isteği (ve bu sebepten kaynaklı maliyetleri) artırarak sağlık personelinin kamu sektöründen özel sektöre kaymasına, yerli hastalara verilen tedavi ve bakım hizmetlerinin azalmasına yol açmıştır (Johnston vd., 2015b:3).

Sağlık turizminde arz ve talebi etkileyen birden fazla unsur vardır. Bu faktörlerin başında tıbbi hizmet ihtiyacı gelmektedir. Sonrasında ise tercih edilecek ülkelerde bulunan hastanelerin bu alanda pazarlama dağıtım kanallarının etkinliği, sağlık turizmi yapacak bireyin seçeceği ülke şartları (maddi, siyasi, uzaklık ve direkt uçuşlar), ülkedeki hastane (masraf, akreditasyon, imaj, tecrübe) ve hastanede hangi doktoru (tavsiye edilerek, ün ve uzman) seçeceği gibi konular sağlık turizmini etkileyen diğer faktörlerdir (Yiğit, 2016:110).

Sağlık turizminde, Şekil 4'te gösterilen arz-talep modelinde bu turizm alanı için değişik kriterler ve alt kriterler belirlenmiştir. Genel anlamda talep bölümünde ilk olarak ihtiyacın belirlenmesi gerekirken sonrasında tanıtım ve dağıtım kanalları aracılığıyla insanların dikkati çekilmektedir. Daha sonra da olması gereken seçim aşamaları sırasıyla; ülke tercihi, hastane ve tedavi edecek hekimin belirlenmesidir (Heung vd., 2010).

Şekil 2: Sağlık Turizminde Arz-Talep Modeli
Kaynak: Heung, 2010

İnsanlar, sağlık turizminde karar verirken ilk olarak sağlık turizm acenteleri, akraba ve arkadaş gruplarından oluşan sosyal çevre, sağlık kurumlarının yapmış olduğu tanıtım çalışmaları, internet ve medya yolunu kullanırlar (Moghimehfar ve Nasr- Esfahani, 2011:1432).

Ülke tercihini yapan sağlık turisti daha sonra tedavi olacağı sağlık kurumunu seçmektedir. Bu basamakta; sağlık kurumlarının sağlık hizmeti için belirlemiş oldukları ücretin önemi de büyüktür. Uluslararası Medikal Turizm Derneğinin (Medical Tourism Association-MTA) 2013 yılında yapmış olduğu çalışmada, sağlık turistleri için önemli etkenlerden biri, fiyat (%80) olarak belirlenmiştir. Kalite kavramı da fiyat kadar önemli olmakla beraber özenle incelenip, değerlendirilmektedir.

Konuyla ilgili kabul görmüş akreditasyon sisteminin olması veya tesisin iyi bir imajının olması, tercih edilme nedenlerinden olabilmektedir (Smith ve Forgione, 2007). Sağlık kurumunun seçilmesinde, doktorların eğitim seviyeleri önem etkindir (Menvielle vd., 2011). Hastanenin seçilmesiyle yapılacak olan son aşama, hastayı tedavi edecek doktorun seçilebilmesidir. Bu seçim yapılırken konuyla ilgili doktorun uzmanlığı ve elde ettiği başarıları değerlendirilmektedir. Ağızdan ağıza pazarlamanın etkisi bu aşamada olumlu veya olumsuz olarak dikkat çekmektedir. Özellikle bu tercihin yapılmasında hasta tavsiyeleri etkilidir. Bu maksatla bazı kuruluşlar internet sitelerinde hastaların düşüncelerine ve başarı öykülerine yazılı veya görsel iletişim yoluyla yer vermektedir. Bu şekilde yapılarak hastaların güveni kazanılmaktadır.

Sağlık turizminin arz bölümüne baktığımızda, alt ve üst yapı, tanıtım çalışmaları, kalite ve iletişim ön plana çıkan etkenler olarak belirginleşmektedir. Diğer taraftan hastane ve klinikler, devlet veya özel sektör yatırımları da ilgi çeken hususlardır. Sağlık turizminin tanıtımında resmi kuruluşlarla ilgili kurumsal ve yasal altyapıyla ilgili düzenlemelere yer verilmesi önemlidir. Pazarlama stratejilerinin Sağlık ve Dış ilişkileri Bakanlığı tarafınca yürütülmesi ve tanıtılması bu boyutta bütünlük kapsamında ele alınması, bu turizmi sunan ülkeler için ciddi noktalar. Stratejilerin belirlenmesi ve tanıtımla ilgili kararların verilebilmesi, etkili bir pazarlama ve tanıtım için gereklidir. Bu hareketlerin belli bir program içerisinde yurt dışı tanıtımının yürütülmesi, hedeflenen ülkeler ve bu hedeflere göre stratejiler türeterek yapılması planlanan arzın başarısı için önem taşımaktadır. Uzun süre bu alanda başarılı olmayı kendine hedef olarak koyan ülke ya da kurum, aynı zamanda kaliteli hizmet üretebilmelidir. Akreditasyon ve sertifikasyonlar da bunu kanıtlayabilmenin en basit yollarıdır. Bir tesisin tanıtım ve pazarlama ile ilgili çalışmaları, uluslararası akreditasyon kurumları (Joint Commission International, JCI) tarafından akredite

edildiğinde daha etkin olabilecektir. Bu kapsamda, birtakım ülkeler (Kanada, Avustralya, Almanya, Hindistan ve Malezya gibi) kendi akreditasyon programlarını kurmuş ve kuruluşlarını bu kapsam içerisinde değerlendirmektedir. Sunulan kaliteli hizmetle ilgili herhangi bir sorunun yaşanmadığı durumlarda da bu tarzda uygulanan yerel akreditasyon programları uzun sürede güven oluşturabilmektedir (Bristow vd., 2011).

Hastaların en fazla önem verdikleri diğer konulardan biri de uygun bir iletişimin yapılabilmesidir (Snyder vd., 2015b). Personelin yabancı hastaların dilini konuşabilmesi, konuyla ilgili sağlık turizmi arz eden ülkelerde (Hindistan ve Singapur) bulunan kuruluşlara kolaylık sağlayacaktır.

2.4 Sağlık Turizminin Tercih Nedenleri

İnsanların tercih ettikleri bir sağlık hizmeti için farklı ülkelere gitmesi neticesinde sağlık turizmi sektörü her geçen gün büyümektedir.

Khan ve Alam'a göre sağlık turizminin tercih edilmesinin farklı birçok nedeni olabilmektedir. Hastaların kendi ülkelerindeki nitelikli kurumların yetersizliği, sağlık hizmetinin yüksek maliyetli olması, sağlık işlemlerinde tedavi ücretini yaşadıkları ülkenin sağlık sigortasının karşılamaması, uzun bekleme listelerinden kurtulma isteği, daha uzak bir yerde mahremiyet, tatil ile tedaviyi birleştirme isteği, sağlıklı bireylerin yıllık ya da düzenli olarak yaptırdığı sağlık taramaları gibi nedenler sağlık turizminin yapılmasındaki başlıca nedenler olarak sıralanmaktadır (Aslan ve Tosun, 2019).

Gelişmiş ülkelerde ikamet eden kişilerin sağlık turizmini tercih etmelerindeki başlıca nedenler; ortalama yaşlı nüfusu ve engelli sayısındaki artış, istek ve ihtiyaçların değişmesi, hizmete ulaşabilirlik, tedavi ve bakım hizmetinin kalitesi, geçirmiş oldukları sağlık problemleri için ödemek zorunda olacakları yüksek maliyetli tedavi hizmetleri olarak belirtilebilir. Diğer ülkelerde veya şehirlerde bulunan sağlık turizmi

bölgeleri daha düşük maliyette ve aynı zamanda yüksek kalitede tedavi hizmetleri verebilmektedir. Diğer bir ifadeyle sağlık turisti, ülkesinde alacağı tedavi hizmeti için ödeyeceği ücretin bir kısmından tasarruf edebilir.

Bu nedenlerden dolayı; belli bir sağlık sigortası olan veya olmayan, tedavi giderlerinden kazanç sağlamak isteyen kişiler, ülkeleri dışında tedavi hizmeti görebilmektedir. Bu turizmin bir diğer tercih edilme nedeni ise Birleşik Krallıkta olduğu gibi Ulusal Sağlık Hizmeti bünyesinde parasız olan tıbbi tedavilerin 18 ila 24 ay arasında değişebilen bekleme sürelerinin olmasıdır. Bu olay, hastaların kısa sürede tedavi seçeneklerini seçebilecekleri sağlık turizmini tercih etmeleri için haklı bir neden olabilir. Üçüncü dünya ülkelerinden gelen varlıklı hastalarda, sağlık turizmi içerisinde daha kaliteli bakım hizmeti alternatiflerini görebilecekleri kuruluşları bu turizm bünyesinde tercih etmektedir. Bunun dışında, tedavi sürecinde başka bir ülkeye seyahat etmek, alışverişin keyfini çıkarma fırsatını verir. Bazı sağlık turizmi destinasyonları da geleneksel ya da değişik tedavi metotları, alternatif ilaçlar vb. yöntemlerden dolayı sağlık turizmi bölgesi olarak tercih edilebilir.

Kısaca, kişiler hasta oldukları dönemde sağlık turizmini farklı nedenlerden dolayı tercih edebilir (Ağaoğlu vd., 2019):

- Ülkelerinde bekleme süresinin uzun olması ve diğer kesimlerde sağlık turizmi içerisinde kısa zamanda tedavi olabilme imkanı,
- Sağlık turizmi örgütlerinin, sağlamış olduğu yüksek donanımlı sağlık teknolojisi ve tedavilerden yararlanmak,
- Stresi azaltmak, herhangi bir tesiri olmayan alternatif ilaç tedavileriyle bedeni ve ruhu rahatlatılabilmek,
- Değişik ülkeleri ziyaret etmenin zihni dinlendirebilme etkisini düşünerek insanların sağlık problemleriyle ilgili sorunlardan uzaklaşmak istemesi,

- Kur kaynaklı maddi açıdan rahatlık,
- Sağlık turizmi kurumları tarafından verilen konaklama hizmetleri,
- Sağlık turistlerinin tedavi esnasında gördükleri ilginin sağlayacağı motivasyon,
- Kalifiye sağlık personeli ve uzman hekimler tarafından alacağı sağlık hizmeti,

Genel olarak turizmin tüm dünya ülkeleri için döviz geliri sağladığı, önemli bir ihracat hizmeti olduğu aynı zamanda dört mevsim yapılabilen bir faaliyet olması, turizm sektöründeki devamlılığını engelleyen mevsimsel farklılıkların negatif etkilerini azaltmaktadır.

Özetle sağlık turizmi, çeşitli türlere ayrılabilen ve çok çeşitli nedenlerle tercih edilebilen bir etkinliktir. Sağlık turizmindeki temel sebep, daha iyi imkanlarda farklı bir ülkede sağlığın tekrar elde edilmesidir. Bu turizm çeşidi son zamanlarda popülerlik kazanan bir alana dönüşmüştür.

Sağlık turizm için insanların değişik ülkeleri ziyaret etmelerindeki nedenler Mckinsey &Company'in yapmış olduğu bir çalışmada; %40'ı en iyi teknoloji, % 32'si en yüksek kalitede sağlık hizmeti ve tıbbi uygulamalar, %15'i daha çabuk ulaşım, %9'u en düşük fiyat, %4'ü ise isteğe göre, uygulamalar için düşük fiyat unsurları olarak tespit edilmiştir (Yiğit, 2016:111).

Aydın vd. (2011:57), tarafından Türkiye'de sağlık turizmi ile ilgili düzenlenen rapora göre, medikal turizmde hastanelerin tercih edilmesindeki en önemli etkenler; sağlık kurumunun tanınırlığı, fiyat faktörünün etkisi, önceki hastaların tavsiyesi üzerine tutundurma hareketlerinin etkinliğidir. Böylece, sağlık turistleri dünyanın en önemli turistik yerlerinde tatil yapmanın yanında hem yüksek kalitede hem de düşük fiyata tedavi görme şansını elde etmektedirler.

Tablo 2'de sağlık turizmi alanında ülkelerin tercih edilme nedenleri gösterilmiştir. Türkiye tabloda da görüldüğü gibi birçok avantajı içerisinde bulunduran

bir ülke olarak sağlık turizmi konusunda avantaja sahiptir. Türkiye'nin bulunmuş olduğu coğrafi konumu ve bu sayede turizmde tercih edilen ülkeler arasında olması, sağlık teknolojisinin gelişmiş olması, bekleme listelerinin gelişmiş ülkelerdeki kadar uzun olmaması diğer ülkelere kıyasla sağlık hizmetlerinin ucuz olması gibi faktörler, sağlık turizmini tercih edenler için avantaj sunmaktadır.

Tablo 2: Sağlık Turizminde Ülkelerin Tercih Edilme Nedenleri

Asıl geliri turizm olan ülkeler	Singapur, Tayland, Kıbrıs Rum Kesimi, Kosta Rika
Coğrafi ve politik konum avantajları olan ülkeler	Ürdün, İran, Malezya, Brezilya
Sağlık hizmetlerinin kalitesi ve teknolojik donanımı iyi olan ülkeler	Almanya, ABD, Güney Kore
Sağlık turizmine önem verme politikaları iyi olan ülkeler	Macaristan Termal, İspanya Yaşlı Turizmi, Hindistan Tıp Turizmi
Yabancı sermaye girişi ve yurt dışında eğitim görmüş doktor avantajları olan ülkeler	Ürdün, Hindistan, Malezya, Brezilya, Malta
Birçok açıdan avantajı elinde bulunduran ülkeler	Türkiye, Malezya, İsrail

Tontuş, 2019

2.5 Sağlık Turizminin Faydaları ve Olumsuz Yönleri

Sağlık turizminin getirmiş olduğu faydalar somut ve soyut olarak iki başlık altında toplanmıştır. Bu bağlamda sağlık turizmiyle ilgili somut faydaları şu şekilde belirtmek mümkündür (Özer ve Songur, 2012):

- Fiyat çizelgeleri ile ilgili gelişmiş olan ülkeler geliştirmekte olan ülkelere maliyet üstünlüğü sağlar,
- Turistlerin gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelere yapmış olduğu harcamalar ekonomik refaha katkı oluşturur.

- Ülkeler arası bilgi paylaşımının artması ile beraber, ülke içerisinde ya da ülke dışında önemli birliktelikler sağlanır,
- Ülkeler arası teknoloji ve bilgi aktarımı sağlanırken tıbbi ticaret ve küresel pazarlamaya da destek sağlanmış olur.

Sağlık turizminin soyut faydaları ise şu şekilde açıklanmıştır (Altın vd., 2012):

- Ülkelerin küresel boyutta sağlık hizmeti sunucusu olarak, uluslararası alanda kabulünü sağlarken, ülkelere tüm dünya seviyesinde bir sağlık hizmeti verdiği izlenimini kazandırır,
- Rekabet fırsatı oluşturur, daha başarılı hizmet ve hasta memnuniyetini sağlamak için de hastaneler ile yardımcı hizmetler arasındaki koordinasyonu sağlar,
- Turizmin yarattığı etkileşimle uluslararası bağlantılar gelişirken kamu ve özel ortaklıkları oluşturur,
- Sosyo-kültürel deneyimler paylaşılmış olur

Sağlık turizminin olumsuz yanlarına değinmek gerekirse, sağlık turizminde rekabetin yüksek oranlarda olmasından kaynaklı hızlı ve özensiz yapılan teşhis ve tedavilerin komplikasyonlara, malpraktis adı verilen hatalı tıbbi uygulamalara yol açtığı belirtilebilir. Bu tür olumsuzlukların ise hastaları mağdur ettiği bilinmektedir. Çoğu ülkede hasta haklarına yönelik geniş kapsamlı düzenlemelerin yapılmamış olması, yapılan düzenlemelerin yaptırım gücünün yetersizliği ve malpraktis uygulamasına ilişkin yasada herhangi bir ibarenin geçmemesi ve bu tedaviden kaynaklanan problemlerle ilgili yerel mahkemelerden yardım alınamaması hastaları zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle hastanın alınan hizmetteki olumsuzluklar sebebiyle tedaviden zarar görmesi, ortaya çıkabilecek yasal sorunlar, hizmeti veren ülkenin

sağlık turizmi sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir (Özgül, 2014:14; Buldukoğlu, 2014:22).

Bunların dışında ülkelerarası idari ve siyasi yeterli ortaklığın sağlanmamasından dolayı oluşan olumsuzluklar da bulunmaktadır, devlet ve bazı özel sağlık sigortaları yurt dışından alınan hizmetleri karşılamamaktadır. Yani hastalar, bu durumda görmüş olduğu hizmetin bedelini kendi cebinden ödeyeceğinden ve genel olarak geçirmiş oldukları ameliyattan birkaç gün sonra kendi destinasyonlarına dönmek durumunda olacaklarından, sağlık turizmi için gitmiş oldukları ülkede aldıkları tedavi hizmeti sonrasında ortaya çıkabilecek komplikasyon veya cerrahi işlem sonrası uygulanması gereken tüm bakım ihtiyaçlarını kendi ülkelerinde gidermek zorunda kalacaklardır.

Turizmde deniz, kum, güneş gibi alışılmış tatil anlayışı giderek önemini kaybetmekte ve yerini diğer gereksinimlerin karşılanmasına yönelik turizm anlayışına bırakmaktadır. BMDTÖ'ye göre dinlenme insan yaşamı için gerekli temel haklardan biridir ve turizmin sağlık açısından insan hayatına hizmet eden bir gereksinim olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, insanlar tedavi olmak ve iyilik halini artırmak amacıyla farklı ülkelere seyahat etmektedirler. Gerçekleştirilen bu seyahat aktiviteleri, sağlık turizminin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.

Genel olarak bu bölümde sağlık turizmi, çeşitleri ve sağlamış olduğu faydalar, bu faydaların kendi içlerinde somut ve soyut şeklinde iki başlık altında ayrıldığı belirtilmiş olup sağlık turizminin olumlu ve olumsuz yönlerinden de bahsedilmiştir. Diğer başlıklarda sağlık turizminin arz ve talebi açıklanmış ve arz-talep modeli gösterilmiştir. Bununla beraber sağlık turizminin tercih nedenleri ile ülkelerin tercih edilme nedenlerinden kısaca bahsedilmiştir, dünyada lider olan ülkelere ve en çok tercih edilen sağlık branşları hakkında kısa bilgi verilip Türkiye'de bu sektörün hangi düzeyde olduğu incelenmiştir.

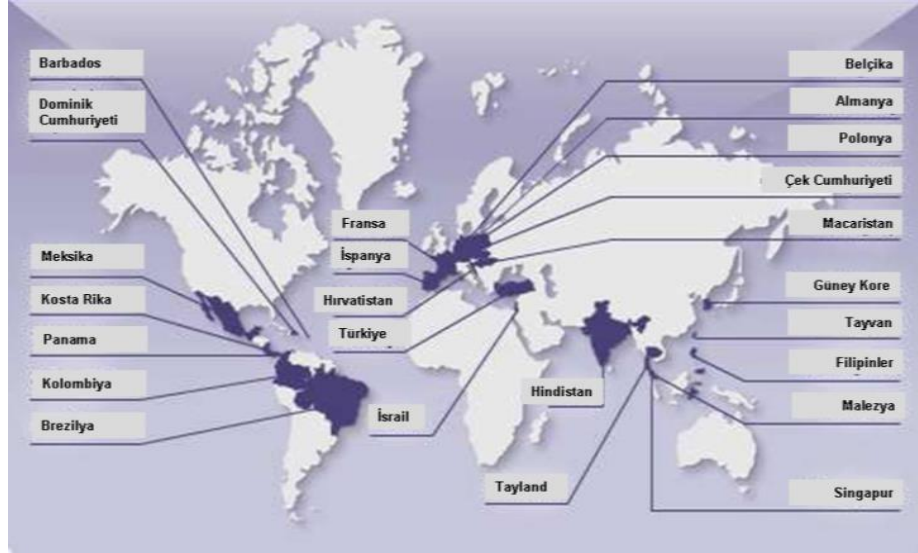
Bölüm 3

DÜNYADA VE TÜRKİYE DE SAĞLIK TURİZMİ VE GELİŞİMİ

3.1 Dünyada Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, dünya genelinde hızla büyüyen ve gelişen bir turizm sektörü olarak görülmektedir. Bugün kişiler, sağlık problemleri için bir çözüm yolu bulmaya çalışırken sadece kendi ülkelerinin sağlık kurumlarını ve sağlık çalışanlarını değil daha kaliteli bir hizmet alabileceklerini düşünerek diğer ülkelerdeki sağlık hizmetlerini de değerlendirmektedirler (Görener, 2016:160).

Dünyada sağlık turizmi hareketlerinde daha çok gelişmekte olan ülkelere doğru bir yönelim olduğu görülmekte ve bunun sebepleri arasında düşük maliyet ve kaliteli hizmet ön plana çıkmaktadır (Akbolat ve Deniz, 2017). Bu ülkeler bölgesel olarak incelendiğinde; Avrupa ve Afrika kıtalarında, Macaristan, Türkiye, Almanya, İspanya, Fransa, Dubai, Ürdün; Güney Afrika ve Amerika kıtasında, ABD, Brezilya, Küba, Kolombiya, Meksika, Kosta Rika, Panama; Asya kıtasında ise, Hindistan, Malezya, Singapur, Filipinler, Güney Kore ve Tayland olarak sıralanabilir (Bhaidkar ve Goswami, 2017:83).

Şekil 3: Dünya'da Sağlık Turizminde Etkileşim Gösteren Ülkeler
Kaynak: Gülmez, 2012

Şekil 3'te dünyada sağlık turizmi alanında öne çıkan bölge ve ülkeler görülmektedir.

Sağlık turizmin ana merkezi olarak tüm dünyada en önemli yerin Asya kıtası olduğu görülmektedir. Bölgesel olarak bakıldığında; bu konuda Güney Asya en fazla tutundurma ve yatırım faaliyetini yapan bölge olarak değerlendirilebilir (Johnston vd., 2015a). Hasta sayıları göz önüne alındığında sırasıyla; Hindistan, Tayland, Singapur, ABD ve Malezya ilk beşte yer almaktadır.

Hindistan, sağlık turizminde ön plana çıkan en önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Bu başarıda devletin sağlık turizmine verdiği önem ve destek, açıkça görülmektedir. Ülke, sağlık alanında gerekli teknolojiyi geliştirirken batı ülkelerinde kullanılan sağlık yöntemlerini uyarlamış aynı zamanda da düşük maliyet ve hızlı bakım hizmeti için gerekli altyapıyı oluşturmuştur (Altsoy ve Taştan Boz, 2019:24). Hindistan Turizm Bakanlığınca hazırlanan "Sağlık Vize" uygulaması (M- Vize) ile, hasta kişilerin tedavi olma maksadıyla Hindistan'a seyahat edebilmelerine kolaylık sağlanırken, vize süresinin tedavi süresince üç yıla kadar uzatılabilmesine imkan sağlanmıştır (Uma, 2011:106-109;Noree, 2015:43).

Tayland'ın, ise bu alanda tercih edilen bir turizm destinasyonu olmasının başlıca sebeplerinden biri, sağlık hizmetlerinin uygun maliyette olmasıdır. Ülke, sağlık turizmi için farklı paket tur önerileriyle bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

Asya bölgesinde sağlık turizmin gelişme gösterdiği bir başka ülke de Malezya'dır. Malezya ulusal devleti, 1998 yılında, Asya Mali Krizinin ortaya çıkmasıyla sağlık turizmini ekonomik açıdan geliştirmek için bir araç olarak belirlemiştir (Altsoy, Taştan Boz, 2019:24). Malezya devleti 2009 yılında sağlık bakanlığı bünyesi altında Malezya Sağlık Seyahat Birliğini (Malaysia Healthcare Travel Council, MHTC) kurmuştur. MHTC kamu ve özel ortalığıyla birlikte yerel ve denizaşırı reklamlar düzenlemekte ve konuyla ilgili hissedarları bir araya toplayarak sağlık turizm paketi oluşturmaktadır. Ülke ihtiyaç halinde sağlık turistine 30 günden 90 güne kadar vize kolaylığı sunmakta ve bu vizeye dört refakatçi de katılabilmektedir.

Sunulan hizmetler arasında; kanser, ortopedi, kısırlık, kardiyolojik rahatsızlar, check-up ve estetik operasyonları gibi ileri tedavi hizmetlerinin yanında geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi yöntemlerle tedavi hizmeti de sunmaktadır (Wong vd., 2014:2).

Singapur ise, sağlık turizmdeki önemini, güvenilir ve kaliteli uluslararası akreditasyona sahip olan sağlık kuruluşları üzerine kurmaktadır. Ayrıca ülke, Hindistan ve Tayland gibi ülkelerden farklı olarak sağlık turizminde hastalara fiyat avantajının dışında çok kaliteli bir sağlık hizmeti vererek kendini göstermiştir. Bununla beraber sağlık kurumlarının sahip olduğu yüksek kalite ile Hindistan ve Tayland dışında, Amerika ve diğer Avrupa ülkelerine göre düşük tedavi ücretleriyle dikkat çekmektedir (Herrick, 2007). Kaliteli sağlık hizmeti sunması ülkenin güçlü yönünü oluştururken Asya kıtasına göre maliyetin yüksek olması rekabet etme bakımından zayıf yanı olarak görülmektedir. Devlet hastanelerinde yaşanan yatak

kapasitesinin yetersizliği ülke vatandaşları için sağlık turizmi ile ilgili düşünceleri olumsuz yönde etkilemektedir (Wong vd, 2014:4).

Singapur’da sağlık turizminde ön plana çıkan tedavi hizmetleri; kalça ve diz protez, kalp rahatsızlıkları, kök hücre tedavisi, nörolojik tedaviler, kalça ve diz protez, plastik cerrahi gibi tedavilerdir (Wilson, 2011:122).

ABD, dünya genelinde sağlık teknolojisinde göstermiş olduğu atılımlar ile sağlık turizminin önemli destinasyonlarından biridir. Kullanılan son teknolojiler sağlık alanında ABD’nin rekabet avantajını oluştururken diğer yandan söz konusu ileri teknoloji ABD tarafından sunulan hizmetin yüksek maliyetli ve dolayısıyla yüksek fiyatlı olması sonucunu doğurmuştur. Maliyetlerin yüksek oluşu halkın tedavi görmek için daha uygun fiyatlı sağlık hizmeti sunan ülkeleri tercih etmesine de neden olmaktadır. Özetle, ABD geliri düşük olan vatandaşlarına sağlık hizmeti vermede istekli değilken, geliri yüksek olan yurt dışından gelen hastalara sağlık hizmeti vermektedir (zcan ve Aydın, 2015). ABD, sağlık turizminden yıllık olarak yaklaşık 1 milyar USD(\$) gelir sağlamaktadır.

ABD’den sağlık turizmi maksadıyla yurt dışına çıkan hastalar çoğunlukla; kalp cerrahisi, infertilite ve yüz gerdirme gibi tedavi hizmetlerini tercih ederler. Birçok Amerikalı hasta, kozmetik tedavide gelişmiş olan aynı zamanda düşük maliyete seyahat edebilecekleri; Brezilya, Arjantin veya Kosta Rika gibi Güney veya Orta Amerika ülkelerini tercih etmektedirler. Dış tedavisine ihtiyaç duyan Amerikalı hastalar için Meksika birincil ve popüler bir destinasyondur. Amerikalılar, sigorta kapsamında bulunmayan dış bakımı için Kosta Rika gibi Orta Amerika ülkelerini ziyaret ettikçe “Dış Turizmi” hızlı şekilde gelişmiştir. Amerika’da sağlık turizminin yaklaşık %40’ının dış bakımı için olduğu düşünülmektedir (<https://www.health-tourism.com/medical-tourism/history/>).

Tablo 3: Ülkeler Göre Sağlık Tedavi Ücretleri (2019-\$)

Ülkeler Sağlık İşlem	ABD	HİNDİSTAN	TAYLAND	MALEZYA	SİNGAPUR	TÜRKİYE
Kalp Bypass	123.000	7.900	15.000	12.100	17.200	13.900
Anjiyoplasti	28.200	5.700	4.200	8.000	13.400	4.800
Kalp Kapağı Değişikliği	170.000	9.500	17.200	13.500	16.900	17.200
Kalça Protezi	40.364	7.200	17.000	8.000	13.900	13.900
Diz Protezi	35.000	6.600	14.000	7.700	16.000	10.400
Diş İmplantı	2.500	900	1.720	1.500	2.700	1.100
Mide Tüpü	16.500	6.000	9.900	8.400	11.500	12.900
Mide Bypass	25.000	7.000	16.800	9.900	13.700	13.800
Histerekтоми	15.400	3.200	3.650	4.200	10.400	7.000
Meme İmplantı	6.400	3.000	3.500	3.800	8.400	4.500
Rinoplasti	6.500	2.400	3.300	2.200	2.200	3.100
Yüz Kaldırma	11.000	3.500	3.950	3.550	440	6.700
Yağ Aldırma	5.500	2.800	2.500	2.500	2.900	3.000
Karın Germe	8.000	3.500	5.300	3.900	4.650	4.000
Lasik (İki Göz)	4.000	1.000	2.310	3.450	3.800	1.700
Katarakt (Tek Göz)	3.500	1.500	1.800	3.000	3.250	1.600
IVF Tedavisi	12.400	2.500	4.100	6.900	14.900	5.200

Kaynak: (<https://www.medicaltourism.com/compare-prices>)

Tablo 3'te ülkelere göre bazı tedavi yöntemlerine yönelik ücretler verilmiştir. Ülkelerin sağlık hizmetleri maliyetler açısından değişiklik gösterebilmektedir. Tedavi çeşitlerinin bazılarında ücret farkı 10 katına kadar çıkabilir. Örneğin Hindistan'ın diğer

ülkelere göre sağlık hizmetlerinin daha uygun maliyette olduğu, en pahalı tedavi hizmeti veren ülkenin ise ABD olduğu görülmektedir.

3.2 Türkiye de Sağlık Turizmi ve Uygulamaları

Türkiye, turizm çeşitleri yönünden zengin kaynaklara sahip bir ülkedir. Özellikle termal tesislerin fazlalığı, doğal yer kaynaklarının var olması ve elverişli iklim koşulları turizmin çeşitlenmesinde etkili faktörlerdir. Bu yüzden sağlık turizmi, Türkiye açısından değerlendirilmesi gereken alternatif turizm kaynaklarından birisi olarak gösterilmektedir. Sağlık turizminde Türkiye, bu sektörün tüm çeşidinde önemli gelişme ve altyapıya sahip olan ülkelerdendir. Türkiye’de ilk başlarda sağlık turizmi denildiğinde akla ilk gelen turizm termal turizmdir. Nitekim ülkenin sahip olduğu yeraltı kaynaklarıyla termal turizme ciddi katkıları bulunmaktadır. Türkiye, sağlık turizmi hizmetini veren aynı zamanda bu alanda tecrübe edinmiş ülkeler arasında ilk sırada yer alan ülkelerdendir. Son zamanlarda Türkiye’nin bu sektörde göstermiş olduğu gelişmeler kapsamında özellikle diğer ülkelerden gelen hastalara medikal ve termal turizm hizmetlerinin bir arada verildiği özel hastanelerde çoğalma görülmektedir (Yavuz, 2018). Türkiye’de sağlık hizmetleri tercihini olumlu olarak etkileyecek, inanç, kültür, doğa, deniz ve sağlık amaçlı, kaplıca turizmi gibi birden fazla turizm türü seçenekleri vardır (Barca vd., 2013:83). Dünya turizminde önemli bir paya sahip olan Türkiye, mevcut altyapı imkanları, rekabetçi fiyat avantajı, devlet desteği, sahip olduğu coğrafi konumdan dolayı doğal, tarihi mirası ve elverişli iklim şartlarıyla birleşen turizm ile sağlık turizm alanında daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır (Aydın, 2012).

Türkiye sağlık turizmi ile ilgili kısa bir geçmişe sahip olmasına rağmen destekleyici sektördeki paydaşlara sağlık turizminin son dönemlerde kaydettiği ilerlemelerle ciddi katkıları bulunmaktadır ve bu ilerleme, Türkiye’ye yeni avantajlar

sağlamaktadır. Bu avantajları; ulaşım ve konaklama hizmetlerinin gelişmesi, teknolojideki yenilikler, sağlık sektöründe ve eğitimdeki gelişmeler olarak belirtmek mümkündür. Sağlık turizminin sağlamış olduğu avantajlar içerisinde en önemli olanı ülkenin kalkınmasında etkili bir rol oynamasıdır. Diğer bir avantaj ise sağlık alanında, akredite edilmiş JCI belgesine sahip kurumların öne çıkmasıyla yabancı hastaların Türkiye'yi tercih etmelerinde ciddi anlamda katkı sağlamasıdır. Dünyada sağlık turizminde verilen hizmet ve fiyatların kalitesiyle beraber ön plana çıkan ve sağlık turizminde ilk sıralarda yer alan ülkelerin sağlık kurumlarının akreditasyona sahip olmaları küresel çapta sağlık turistlerinin kalite bakımından aradıkları önemli bir kriter olmaya başlamıştır. Türkiye'de, 48 tane JCI tarafından akredite edilmiş kurum bulunmaktadır (Gökhan vd., 2019).

Dünyada en fazla JCI akreditasyonuna sahip ülkeler içerisinde Türkiye, ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'de bulunan sağlık kuruluşlarının sağlık turizminde önemli bir potansiyel oluşturduğunun belirtisidir. Bu avantajların değerlendirilmesi ve ülkenin ekonomisine sağlayacağı gelirin göz ardı edilmemesi ve bu turizmde hem akademik hem de kamu ve özel sektörün ilgisini ayakta tutmak, önemli bir girişim olarak düşünülebilir. Sağlık turizmi faaliyetlerinin var olan turizm etkinliklerindeki gibi yalnızca turizm yatırımcıları ve temsilcileri ya da turistik hizmet sunanlarla iş birliği yaparak değil, asıl sağlık hizmeti sunan hastaneler, üniversiteler ve Sağlık Bakanlığı ile bağlantılı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Aydın ve diğerleri, 2011:6;22).

Türkiye'de son zamanlarda özel hastanelerin sağlık turizmine göstermiş oldukları ilgi, bu sektörü daha çok hareketlendirmiştir. A sınıfı özel hastaneler ilk sırada olmak üzere pek çok hastane dünya üzerinde medikal turizm fuarlarına katılmaya başlamış ve hastalara daha iyi hizmet verebilmek için kendi içlerinde

“Yabancı Hasta Departmanı” kurmuştur. Sağlık turizmi güven esasına dayanan ve özel ilgiyi gerektiren bir kavram olduğundan bu bölümlerin kurulması hastaların işini daha basit hale getirmiştir. Yabancı hasta departmanlarının aktif hale gelmesi, yabancı hastaların ülkeye gelirken sahip olduğu şüphelerini bir nebze azaltmış ve ilk girişimlerini daha rahat yapmalarını kolaylaştırmıştır (Akdu, 2009: 39).

Türkiye, sağlık sektöründe kalite, maliyet, uluslararası standartlara sahip hastaneler, eğitilmiş ve deneyimli insan gücü gibi özellikleriyle dünya piyasasının güçlü rekabetçilerinden biri olmaya adaydır (Khafizova, 2011:69).

Son yıllarda Türkiye’ye tedavi hizmeti alma amacıyla gelenlerin sayısında yükselme olmuştur. Bunun en önemli sebebi, gelişmiş olan ülkelerde modern sistemlerle gerçekleştirilen tıbbi ameliyatların Türkiye’de daha düşük fiyatlarla yapılmasıdır. Plastik ve estetik cerrahi, saç ekimi, göz operasyonları, tüp bebek, açık kalp ameliyatı, deri rahatsızlıkları, check-up, onkolojik tedaviler, kulak burun boğaz, diyaliz, kardiyovasküler cerrahi, kadın hastalıkları, beyin cerrahisi, ortopedi, diş tedavileri, SPA, fizik tedavi ve rehabilitasyon gibi her türlü sağlık hizmeti için gelen yabancı hastalar, daha az maliyet, üst düzey hizmet kalitesi ve aynı zamanda dünya standartlarında yeterli teknolojik donanıma sahip olması nedeniyle Türk sağlık kurumlarını tercih etmektedirler (Özgül, 2014:31). Almanya, Avusturya, Gürcistan, Rusya, Romanya ve İngiltere gibi ülkelerde bulunan hastalar, Türkiye’ye tedavi olma amacıyla gelmektedir (Khafizova, 2011:69)

BMDTÖ (2013) raporuna göre, Türkiye’de yabancı hasta sayısı son yıllarda artış gösterse de hâlâ dünya genelinde sağlık turizmi amacıyla seyahat eden hasta sayısındaki artışın altındadır. Özellikle organ nakli, nöroşirurji, göz ameliyatları (Dünya’nın en büyük göz kliniği ağı İstanbul’da bulunmaktadır), kardiyoloji, genetik

testler, ortopedi, plastik cerrahi ve diş tedavilerinde elde edilen başarılar, Türkiye'yi sağlık turizminde ön plana çıkarmaktadır.

Sağlıkta dönüşüm programı sonrasında, Türkiye'den tedavi olma amacıyla ülke dışına yapılan seyahatler yok denilecek kadar azdır. Sağlığa ulaşım, randevu sürelerinin kısalığı, herkes için geçerli olabilecek sağlık sigortası sistemiyle vatandaşlar sağlık hizmetine kolayca erişebilmektedir. Bununla beraber Türkiye'nin termal su kaynaklarındaki potansiyel gücün fazlalığı, tedavide yüksek kalite standartlarına sahip sağlık kurumlarının olması, kalifiye personelin ve hkmetin konuyla ilgili yapmış olduğu politikalar diğer yatırımcılar için de önemli bir avantajdır (şengül ve Bulut, 2019).

Turizm yönünden Türkiye'de büyük ilgi gören Antalya, sağlık turizminde de yabancı hastaların en fazla tercih ettiği ildir. Bunu takip eden diğer iller ise sırasıyla İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir, Muğla ve Aydın'dır. İlk on il içerisinde en çok tercih edilenler arasında Adana ve Sakarya da bulunmaktadır. Bunun sebebi Acıbadem Hastanesi'nin Adana ilinde olması; Suriyeli mülteci sayısının Sakarya'da fazla olmasıdır (BAKA, 2013).

Tedavi cretlerinin uygun olması sebebiyle, Türkiye'ye gelen hastaların en fazla tercih ettiği tedavi türleri; diş tedavisi, göz, ortopedi, kardiyoloji ve kalp cerrahisi, onkolojik tedaviler, plastik cerrahi ve beyin cerrahisidir. Türkiye'yi sağlık turizmi amacıyla en çok ziyaret eden hastaların lkeleri; Almanya, Azerbaycan Irak ve Libya'dır. Bu lkeleri Suriye, Suudi Arabistan, Rusya, Hollanda ve İngiltere takip etmektedir. Türkiye'de sağlık turizmi için en fazla talep gören il ise İstanbul'dur (Tokmakoğlu, 2018).

Bölüm 4

KKTC'DE SAĞLIK TURİZMİ

4.1 KKTC Hakkında Genel Bilgiler

Kıbrıs, Güneybatı Asya'da bulunan Sicilya ve Sardinya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Kuzeyinde 65 km mesafesi ile Türkiye, doğusunda 112 km uzaklıkta Suriye, 267 km mesafe ile İsrail, 162 km ile de Lübnan; güneyinde 418 km mesafe ile Mısır; kuzeybatısında ise 965 km ile Yunanistan yer almaktadır.

Şekil 4: KKTC Haritası

Kaynak: <https://www.oncevatan.com.tr/genel/iste-o-harita-h104065.html>

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Anadolu yarımadasının 65 km güneyindeki Kıbrıs adasının kuzey kısmında yer alan bağımsız bir devlettir. KKTC'nin bağımsızlığını, Türkiye haricinde diğer ülkeler tanımamaktadır. Bağımsızlık ilanından itibaren Türkiye tarafından ekonomik, siyasi ve askeri olarak desteklenmektedir.

Türkiye’de KKTC, “Yavru Vatan”, “Yeşilada” ya da “Cennet Ada” diye de bilinmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, kendisine uygulanan ambargolardan dolayı ekonomik açıdan Türkiye’ye bağımlı hale gelmiştir. 2010 yılı itibari ile 2.66 milyar TL olan devlet gelirinin %32,6’sını Türkiye’nin ekonomik destekleri oluşturmaktadır. Buna karşın 2001 yılından bu yana ekonomide hızlı bir büyüme olmuş; ancak ülke 2000’li yılların sonlarından itibaren ekonomik sıkıntılar çekmeye başlamıştır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti).

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte yapılan nüfus sayımında adanın toplam nüfusunun %70’ini Rum, %30’unu Türklerin oluşturduğu belirlenmiştir. 1980’lere kadar adada azınlık olarak İngiliz, Ermeni ve Maroni toplulukları da bulunmaktaydı. 2011 yılında yapılan nüfus sayımından sonra KKTC’de yeni nüfus sayımı yapılmadığından, 2011 yılında yapılan nüfus sayımı oranı ve ölüm-doğum oranlarının karşılaştırıp Bakanlık olarak varılan sonuca göre “vatandaş” olan kişi nüfusunun 350 bin olduğunu açıklanmıştır (Kıbrıs Postası, 2019). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti idari olarak altı ilçeden oluşmaktadır. Başkent Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin en büyük kenti ve ilçesidir. Gazimağusa, Girne, Güzelyurt, İskele ve Lefke de diğer ilçelerdir.

KKTC Devlet Planlama Örgütünden edinilen genel bilgiler ışığında ülkenin önemli yüzey şekilleri olarak kuzeyde denize paralel uzanan Beşparmak Dağları ile adanın büyük kısmını kaplayan ve en yüksek noktasının bulunduğu güneydeki Karlı Dağ gösterilebilir (Trodos Dağı-1952m). Karpaz Yarımadası, adanın kuzey doğusunda yer alır. Adanın güney ve doğu kıyılarında Limasol Tuz Gölü gibi ufak tuz gölleri vardır. KKTC’nin toplam yüzölçümü 3.355 km²’dir ve adanın üçte birine tekabül

etmektedir. Yaklaşık olarak ada kıyılarının yarısı KKTC sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ın sahip olduğu iklim, tipik bir Akdeniz iklimidir. Yazları uzun süren sıcak ve kurak bir dönem; kışları ise az yağmurlu ve ılık geçen bir dönem yaşanır. Ortalama yıllık olarak hava sıcaklığı 19.0 °C'dir. Yaz süresince en sıcak geçirilen temmuz ayında havanın sıcaklığı öğle saatlerinde (gölgede) 37.0°C – 40.0°C arasındadır. Ocak ayı ise genel olarak soğğun en çok yaşandığı aydır. Ocak ayında gündüzleri sıcaklık 9.0°C – 12.0°C arasında olup gece sıcaklığı da düşüktür (Çatalbaş, 2010:2).

4.2 Sağlık Turizmin KKTC'deki Gelişimi ve Tercih Edilme Nedenleri

KKTC'nin Akdeniz'de bulunmasından kaynaklı elverişli iklim koşullarına sahip olmasının sağlamış olduğu avantaj, yaz ve kış mevsimlerinde ülkeyi tatil için ideal ülke yapmakta ve bu avantaj, turistik açıdan büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu nedenle sağlık turizmi konusunda en uygun ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak zengin coğrafi konuma sahip bir avantajı olsa da ülkede var olan ambargolar, ulaşımda yaşanan kısıtlamalar (feribotlar, gemiler ve doğrudan uçuşlar) nedeniyle bu potansiyel güçten optimum seviyede yararlanamamaktadır.

Sağlık turizmi günümüzde çok hızlı bir şekilde değerini artırırken ülkede de bu sektörle ilgili gerekli adımlar atılmaya başlanmıştır. KKTC'de ağırlıklı olarak sağlık turizminde ilk sırada tüp bebek tedavi hizmetleri daha sonrasında estetik cerrahiler ve üçüncü sırada ise diş tedavileri ve yaşlı turizmi gelmektedir.

Sağlık turizminin dünyada ve ülkemizde çok hızlı gelişme göstermesinde yaşanan çağın sağlamış olduğu avantajların etkisi büyüktür. Nitekim insanların teknolojinin imkanlarını kullanarak bilgiye ulaşmasının daha kolay olması, özellikle modern tıptaki bütün yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelere sadece tedavi amaçlı

değil güzellik, ‘‘yaşlanmamak’’ (anti-aging) için de ulaşmak istemesi turizmi canlandırmaktadır. Tüm bu gereçlerden hareketle Kıbrıs Sağlık Turizmi Konseyi, Map2heal projesine büyük önem vermektedir. Bunun amacı KKTC’ye özel online sağlık turisti kabul sistemi geliştirmektir. Uluslararası bir yazılım olan Map2heal çok detaylı hazırlanmış bir sağlık turizmi platformudur, 90 ülkeden 151 network ofisi bu sistemi kullanmaktadır.

Geliştirilen bu sistem sayesinde hastalar buldukları yerden tüm tetkiklerini doktorlara g nderebilecekler ve doktorların da yorum ve önerilerini 17 farklı dilde alabileceklerdir. Böylece  lkemiz daha tanınmış hale gelecektir (Yenidüzen, 2017).

KKTC, coğrafi konumu, tarihi, turistik ve insani özellikleri, bazı özel hastanelerde bulunan akıllı binalar ile oluşan yüksek konfor ile tüp bebek merkezleri, uluslararası akreditasyonların yanı sıra otellerde sunulan sağlık masaj, SPA uygulamaları ve ayrıca ileri yaş turizminde sahip olduğu potansiyeli ile birleştirdiği fiyat avantajı sayesinde sağlık turizminde tercih edilmek için gereken tüm özelliklere sahiptir.

KKTC’nin tercih edilmesinin diğer nedenleri ise sakin bir ülke olması ve deniz suyunun sıcaklığıyla birlikte sağlık hizmeti almaya gelenlerin 3-4 günlük bir de kültür turizmi hizmeti alma fırsatını yakalayabilmesidir. Amerika’da bir kuruluşun yapmış olduğu bir araştırmada, herhangi bir sıkıntıya uğramadan, stres yaşamadan insanların ömürlerini geçirebilecekleri ülke olarak KKTC, dünyadaki devletler arasında dördüncü sırada, ada devletleri arasında da birinci sırada gösterilmiştir. Kuzey Kıbrıs, yaşam tarzı, hoşgörü, güvenlik ve trafik anlamında yaşam kalitesini artırması nedeniyle insanlara önemli avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanında tabii güzellikleri, iklimi ile de özellikle Kuzey Avrupa’daki yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Almanya, Finlandiya, İsveç, Norveç gibi ülkelerden özellikle sağlık turizmi ve kültür

turizmi için hastane ve otel yapmak için başvuruda bulunan birçok girişimci vardır. Örneğin, Finlandiya’da kışı geçirmek için bir yaşlının harcayacağı ısıtma gideriyle Kuzey Kıbrıs’ta 7-8 ay ilkbahar tarzı bir iklimde harcayacağı ısıtma gideri çok düşüktür. Oradaki devlet sigortası ve özel sigortalar da bu yöndeki girişimi desteklemektedir. Projesi tamamlanan bir otel ile inşaatı devam eden otel, bu kapsamda verilebilecek en iyi örnektir. Amaç, kış aylarında özellikle yaşlı kesimi getirip burada ılıman bir iklimde 7-8 ay geçirmelerini sağlamaktır. Bunun dışında Akdeniz bölgesi içerisinde en temiz deniz suyunun olduğu bir bölgedir. Herhangi bir sanayi de olmadığı için hava kirliliği söz konusu değildir (Sağlıkım için herşey, KKTC sağlık turizmi, 2017).

Bölüm 5

YÖNTEM

5.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alternatif turizm çeşitleri içerisinde son zamanlarda en dikkat çekici olan sağlık turizminin ülkeler açısından gün geçtikçe daha fazla önem arz eden ve büyük yatırımların, reklam ve tanıtım faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapıldığı turizm sektörü olarak karşımıza çıkmasıdır. Sağlık turizmi ile ilgili yapılan bu çalışmada, dünyada sağlık turizmi alanında öncü ülkelerden örnekler verilmiş, genel olarak Türkiye’de yapılmakta olan sağlık turizmi çeşitlerinden bahsedilmiş ve sektör olarak ne düzeyde bulunduğu ve son olarak KKTC’de ilgili sektörün geliştirilebilmesi için yapılması gereken çalışmaların neler olduğu belirtilmiştir.

Daha önce sağlık turizmi ile ilgili çalışanların algısına yönelik yapılan çalışmalar bulunsa da KKTC özelinde sağlık turizminin, sağlık çalışanları ile ilgili herhangi bir saha çalışmasının yapılmamış olması bu çalışmanın önemini ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu alanda literatürdeki boşluğun doldurulması açısından çalışma ayrıca önem arz etmektedir. Buradan hareketle genelde çalışmanın literatüre katkı vermesi özelde ise KKTC sağlık turizmine ilişkin ön görülürde bulunması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, tüm dünyada ciddi anlamda ve hızlı bir şekilde ilerleme gösteren sağlık turizminin, KKTC’de özel hastanelerde çalışmakta olan sağlık çalışanlarının bilgi ve farkındalıklarının ölçülmesiyle sağlık turizmi konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla planlanan kesitsel bir çalışma olmasıdır. Çalışmanın

diğer amaçları arasında sağlık turizminin etkilerinin ve sorunlarının belirlenmesi bulunmaktadır.

Sağlık hizmetlerinin kapsamının gelişmesi, insanların kaliteli ve düşük maliyetli hizmet beklentisi, sağlık turizmi kavramının en önemli tercih nedenlerinden biridir.

Bu çalışmada, KKTC üzerine daha önceden bir araştırmanın yapılmamış olmasından yola çıkarak hastalarla iletişimde bulunan personelin sağlık turizmi hakkındaki farkındalık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ilgili kurumlar tarafından verilen kararların uygulayıcısı olan personelin konu hakkındaki görüşlerinin öğrenilmesi ve bu konudaki bilincin artırılması, uygulama noktasında yaşanan sorunların ortadan kaldırılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ortaya konulmak istenen araştırma soruları sırasıyla aşağıda verilmiştir.

1. KKTC’de sağlık turizminin etkileri nelerdir?
2. KKTC’de sağlık turizminde yaşanan sorunlar nelerdir?
3. Özel hastanelerdeki sağlık çalışanlarının sağlık turizminin potansiyeli konusundaki algısı nedir?

Araştırma sorularına yönelik yapılan istatistik çalışmalar sonucunda elde edilen sonuçlar bir sonraki bölümde ortaya konmuştur.

5.2 Araştırmanın Yöntemi

Nicel araştırmalar, sayılarla ölçülebilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleriyle birlikte sosyal olayları inceleyen ve bu olaylar arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya çıkararak sosyal düzenin kanunlarını bulmayı hedefleyen araştırmalardır.

Yapılan çalışmada, nicel yöntemin tercih edilmesinin nedeni iki grup arasında yapılan uygulamaların belli değişkenlerle birlikte etkilerinin farklılaştırılma boyutunun istatistiksel analizler yardımıyla sonuca ulaşmak istenmesidir. Bu amaç

çerçevesinde çalışma da gerekli olan veriler nicel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiş olup çalışmanın dar alanını Gazimağusa'da bulunan özel hastaneler oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak ise akademik yazında benzer çalışmalardan Daştan (2014);Erdoğan, (2018) ve teorik literatürden faydalanılarak geliştirilen anket kullanılmıştır. Kullanılacak anketin birinci bölümü demografik verilerden (cinsiyet, yaş, çalışma yılı, eğitim, meslek, gelir düzeyi, çalışılan birim); ikinci bölümü sağlık turizminin etkilerinden; üçüncü bölümü sağlık turizminin sorunlarından; dördüncü bölümü ise sağlık turizmi potansiyelinden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında yüz yüze görüşme ve bırak/topla yöntemi olmak üzere iki yöntem uygulanmıştır. Anket formunda sağlık turizmi algısı ile ilgili 35 ifade verilmiş olup (ikinci bölüm 5 ifade , üçüncü bölüm 10 ifade, dördüncü bölüm 20 ifade) katılımcılardan ankette yer alan soruları (1.Kesinlikle Katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kısmen katılıyorum, 4.Katılıyorum, 5.Kesinlikle Katılıyorum) 5'li Likert ölçeğine göre değerlendirmeleri istenmiştir.

5.3 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Her araştırmanın bir evreni vardır ve bu evren gerçek ya da kuramsal bir özelliğe sahip olabilir. Verilerin kaynağı genel olarak evrenden meydana gelir. Evrenin büyüklüğü ya da küçüklüğüne karar verilirken araştırma konusu, neleri kapsayacağı, araştırmanın amacı, göz önünde tutulur. Bir araştırma evreninin sonuçları genellenebileceği, örneklemin de içinden çıkarıldığı alanın tümüdür. Bununla birlikte çalışma evreninden çıkarılan bulgular araştırma evrenine genellenebilir. Bu araştırmanın evreni Gazimağusa ilçesidir.

Örnekleme olarak, tesadüfi örnekleme yöntemlerinden olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi, en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir. Buradaki esas amaç herkesin örnekleme dahil edilmesidir.

Ancak bu yöntemle elde edilen verilerin güvenilir olma ihtimalinin düşük olduğu gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Çalışmayı gerçekleştirecek olan kişiler, örnekleme istediği kişileri dahil edebilir ancak bu yöntemin kullanıldığı çalışmalarda genelleme yapmak imkansızdır. Bunun nedeni çalışmaya alınan grubun ana kütleyi temsil etme gücünün çok düşük olmasıdır.

Bu çalışmayı yaparken kolayda örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni yığının dar alana sahip olması, araştırmanın tek bir bölgedeki özel hastanelerde çalışan kişilerin sağlık turizmiyle ilgili farkındalıklarının hangi düzeyde olduğunun incelenmesidir.

Araştırmaya Gazimağusa ilçesinde bulunan özel hastanelerde görev yapan sağlık çalışanları dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında 80 katılımcıya ulaşılabilmiş ve bu katılımcılar çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

5.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma K.K.T.C' de bulunan Gazimağusa ilçesindeki özel hastanelerde gerçekleştirilmiştir.Yapılan araştırma sağlık personelinin sağlık turizmi ile ilgili algısının ölçülmesi konusunda, KKTC' deki potansiyelin değerlendirilebilmesi için yapılması gereklidir.

Yapılan araştırmanın en büyük sınırlılığı ise dünyayı etkisi altına alan ve bu etkilerini diğer ülkelerde olduğu gibi KKTC' de de halen daha göstermeye devam eden pandemi nedeniyle hastanelerin enfekte ve girişlerinde kısıtlamaların olması çalışmanın veri toplama aşamasında sorunlara yol açmıştır.

Çalışma zaman ve pandemi kısıtı nedeni ile sadece Gazimağusa ilçesinde yer alan Özel hastaneler de uygulanabilmiştir. İleride yapılacak olan çalışmaların özel ve devlet hastanelerin tamamını kapsayacak şekilde yapılması uygun olacaktır.

Bölüm 6

BULGULAR

6.1 Tanımlayıcı Özellikler ve Değerlendirme Sonuçları

Bu çalışma, Gazimağusa ilçesinde bulunan özel hastanelerde görev alan sağlık çalışanlarına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya toplam 80 sağlık çalışanı katılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Çalışmaya katılan sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Sağlık Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	48	60
Erkek	32	40
Toplam	80	100
Yaş		
18-25	26	32.5
26-35	22	27.5
36-45	18	22.5
46 ve üzeri	14	17.5
Toplam	80	100
Çalışma Yılı		
1-5	39	48.8
6-10	15	18.8
11-15	9	11.3
16 ve üzeri	17	21.3

Toplam	80	100
Eğitim Durumu		
İlköğretim	1	1.3
Lise	6	7.5
Lisans	36	45.0
Yüksek Lisans	19	23.8
Doktora	18	22.5
Toplam	80	100
Meslek		
Doktor	16	20
Hemşire	22	27.5
Sağlık Teknikeri	8	10
İdari Personel	12	15
Diğer Sağlık Personeli	22	27.5
Toplam	80	100
Gelir Düzeyi		
2500-3000	20	25
3200-4000	5	6.3
4200-5000	6	7.5
5200 ve üzeri	19	23.8
Kayıp	30	37.5
Toplam	80	100

Araştırmada katılımcıların %60'ının kadın; %40'ının ise erkek olduğu görülmüştür. Yaş dağılımlarına bakıldığında ise %32.5'inin 18-25 yaş aralığında olduğu; %27.5'inin ise 26-35 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Çalışma yıllarına bakıldığında katılımcıların %48.8'inin 1-5 yıl arası; %18.8'i ise 6-10 yıl arasında çalıştıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların %45'inin lisans, % 22.5'inin yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların meslek gruplarına bakıldığında ise; %27.5'inin hemşire; %20'sinin doktor; %27.5'inin diğer sağlık personeli (fizyoterapist, diyetisyen) %15'inin idari personel ve %10'unun da sağlık teknikeri

(anestezi teknikeri, tıbbi görüntüleme teknikeri) olduğu belirlenmiştir. Demografik özelliklerin son ifadesi olan gelir düzeylerine bakıldığında ise katılımcıların %25'i 2500-3000TL gelir grubunda; %23.8'inin ise 5200+ TL gelir grubunda olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Sağlık Turizminin Etkileri

		Ort.	SS
1	Sağlık turizmi kurumlar için ek gelir kaynağıdır.	3.69	1.374
2	Sağlık turizmi ülkemize ekonomik gelir sağlama açısından önemlidir.	3.81	1.254
3	Yabancı hastalar sektöre dinamizm sağlar.	3.89	1.091
4	Yabancı hastalara verilen hizmet diğer hastaları olumsuz etkiler.	1.64	1.139
5	Sağlık turizmi sektördeki kalite standartlarının artırılmasında önemli bir etkidir.	3.61	0.974

Sağlık turizminin etkilerine yönelik katılımcıların cevaplarını gösteren Tablo 5 incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmaktadır:

Katılımcılar en fazla “yabancı hastaların sektöre canlılık sağladığı” ifadesine ($X=3.89$) ortalama değer ile kısmen katılmaktadırlar. Bu ifadeyi ($X=3.81$) ile “sağlık turizmi ülkemize ekonomik gelir sağlama açısından önemlidir” ifadesi izlemiştir. “Yabancı hastalara verilen hizmet, diğer hastaları olumsuz etkiler” ifadesi ise kesinlikle katılmıyorum derecesine yakın olmakla beraber en düşük ortalamaya sahiptir ($X=1.64$). Genel olarak sonuçlara bakıldığında katılımcılar, sağlık turizminin etkilerinin sektöre olumlu yönde katkı sağladığı ile ilgili bir algı ortaya koymuşlardır denilebilir.

Tablo 6: Sağlık Turizminin Sorunları

		Ort.	SS
1	Sağlık turizmine yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yeterli değildir.	3.58	1.134
2	KKTC ile ilgili yapılan tanıtım çalışmalarının yetersiz olması.	3.85	1.264
3	Personelin profesyonel eğitim eksikliği vardır	3.18	1.145
4	Ülkemizdeki sağlık turizmine yönelik hizmet kalitesi yetersizdir.	3.30	1.095
5	Sağlık turizmine olan talep istenilen düzeyde değildir.	3.33	1.016
6	Sağlık turizmine yönelik finansal kaynaklar yeterli değildir.	3.51	1.180
7	Turizm bilinci yeterince gelişmiş değildir.	3.28	1.292
8	Sağlık turizmi kapsamında ülkemize gelen turistlere yönelik paket programı ücretleri yüksektir (ulaşım, tedavi öncesi ve bakım sonrası ücretleri).	2.55	1.179
9	Sağlık turizmi ile ilgili aracı kurumlarla (seyahat acentesi, şirketler vb.) çalışmalar yapılmamaktadır.	3.34	0.980
10	Sağlık turisti ile ilgilenmek üzere hastanelerde uluslararası hasta departmanı yer almamaktadır.	3.29	1.081

Tablo 6’da sağlık turizminin sorunları verilmiştir. Çalışanlara göre en büyük problemin “KKTC ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz” olması, ülke tanınırlığını olumsuz etkilemektedir ($X=3.85$). Bu problemleri sırasıyla şu ifadeler takip etmektedir: “Sağlık turizmine yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yeterli olmadığı” ($X=3.58$), “sağlık turizmindeki finansal kaynakların yeterli olmadığı” ($X=3.51$), “sağlık turizmi ile ilgili aracı kurumlarla (seyahat acentesi, şirketler vb.) herhangi bir ortak çalışmaların yapılmadığı” ($X=3.34$), “sağlık turizmine olan talebin istenilen düzeyde olmadığı” ($X=3.33$) ve “ülkemizdeki sağlık turizmine yönelik hizmet kalitesinin yetersiz olduğu” ($X=3.30$), son olarak ise sağlık turizmi kapsamında “ülkemize gelen turistlere yönelik paket programı ücretlerinin yüksek (ulaşım, tedavi öncesi ve bakım sonrası ücretleri) olduğu” ifadesine anketörlerin bu görüşe

katılmadıklarını belirtmişlerdir (X=2.55). Bu sonuca göre ülkemize gelen turistler için standart bir fiyatlandırma uygulandığı görüşü vardır. Yapılan araştırmada 10 sorunun 9'una verilen cevapların 3'ün üzerinde olduğu ve KKTC'de sağlık turizmiyle ilgili büyük sorunların olduğu ve sektörle ilgili geliştirilmesi gereken alanların olduğu belirtilmiştir.

Tablo 7: KKTC' nin Sağlık Turizmi Potansiyeline Yönelik Algı Ölçeği

		Ort	SS
1	KKTC yabancı hastaların konaklaması için yeterlidir.	3,56	1,065
2	KKTC'de var olan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayısı yeterlidir.	2,75	1,037
3	KKTC'de yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	4,03	1,067
4	KKTC sağlık turizmi çeşitleri açısından(medikal turizm, yaşlı ve engelli turizmi) alternatiflere sahiptir.	2,61	0,948
5	KKTC sağlık turizmi gerçekleştirilmesi için gerekli altyapıya sahiptir.	2,75	0,771
6	KKTC genç nüfus (eğitilebilir ve kalifiye iş gücü) potansiyeli yeterli düzeydedir.	3,36	0,846
7	KKTC'de sağlık alanına yönelik yapılan yatırımlar rekabet gücümüzü artırmaktadır.	3,31	1,001
8	KKTC'de sağlık hizmeti maliyeti daha düşüktür.	2,59	1,052
9	KKTC sahip olduğu iklimi, tarihi ve turistik mekanları sayesinde adaya turist çekme bakımından avantajlıdır.	4,18	0,965
10	KKTC, eğitim, ulaşım ve otelcilik gibi sektörlerde yeterli altyapıya sahiptir.	3,00	1,031
11	Ülkemiz coğrafi konumundan dolayı komşu ülkelere sağlık turizmi açısından hitap edebilecek düzeydedir.	3,43	1,111
12	KKTC'de sağlık alanında hizmet verebilecek ara eleman (hemşire, sağlık personeli, ebe vb.) Sayısı yeterli düzeydedir.	2,90	1,014
13	KKTC'de sağlık turizmi ile ilgili oluşturulan mevzuatlar (hasta hakları, sağlık hukuku vb.) yeterli düzeydedir.	2,49	0,871
14	KKTC'de sağlık turizmi ile ilgili yapılan araştırmalar ve geliştirilen pazarlama stratejileri yeterli düzeydedir.	2,39	0,819

15	KKTC'deki sağlık kuruluşları ve sigorta sistemi sağlık turizmi için yeterli düzeydedir.	2,30	0,986
16	Sağlık hizmeti alabilmek için gelen yabancı hastaların KKTC'ye ulaşım için yeterli lojistik hizmet sunulmaktadır.	2,78	0,842
17	Sağlık hizmeti veren personelin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	2,73	0,842
18	KKTC'de Sağlık Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Bakanlığının sağlık turizmi için yapmış olduğu çalışmalar yeterli düzeydedir.	2,05	0,884
19	KKTC'de turizme yapılan reformlar sağlık turizmine katkı sağlamaktadır.	2,75	1,013
20	Malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) ile ilgili yeterli yasal düzenlemeler mevcuttur.	2,50	0,886

Tablo 7'de KKTC'nin sağlık turizmi potansiyeline yönelik sağlık çalışanlarının algısını ölçen sorulara verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu sonuçlar incelendiğinde sağlık personeline göre, sağlık turizmi potansiyeline katkı sağlayan en büyük etkenler sırasıyla; "KKTC'nin sahip olduğu iklim, tarihi ve turistik mekanları ile turist çekebilme avantajının bulunması" (X=4,18), "Yabancı hastaları etkileyebilecek kültürel ve tarihi yerlerinin olması" (X=4,03), "KKTC'nin yabancı hastaların konaklayabilmesi için yeterli olması" (X=3,56) şeklinde belirtilmiştir.

Çalışanların KKTC'nin sağlık turizmi potansiyeli ile ilgili algılarının en düşük ortalamaya sahip olduğu ve geliştirilmesi gerektiği görüşüne sahip olduğu ifadeler; "KKTC'de Sağlık Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Bakanlığının sağlık turizmi için yapmış olduğu çalışmaların yeterli düzeyde" olduğunu bildiren ifadedir (X=2,05). Bu ifadeyi sırasıyla; "KKTC'deki sağlık kuruluşları ve sigorta sistemi sağlık turizmi için yeterli düzeydedir" (X=2,30) ve "KKTC'de sağlık turizmi ile ilgili yapılan araştırmaların ve geliştirilen pazarlama stratejilerinin yeterli düzeyde" olduğunu (X=2,39) belirten ifadelerin takip ettiği görülmektedir.

6.2 Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Betimsel faktör analizine başvurulmuş ve soruların faktör yükleri dikkate alınmıştır. Betimsel faktör analizi uygulayabilme koşulunu gösteren örneklem büyüklüğü değeri (Kaiser Meyer Olkin Measure of Sampling Adequacy) %58 olarak yeterli düzeyde tespit edilmiştir. Geçerlilik için bir diğer ön koşul ise küresellik derecesinin yeterliliğidir. Hesaplamalar sonucunda, araştırma verilerinden anlamlı sonuçlar çıkabileceğini gösteren (Bartlett's Test of Sphericity) 465.031 $p < .000$ olarak belirlenmiştir. İlgili koşullar karşılandıktan sonra yapılan betimsel faktör analizi sonucu Cronbach's Alpha 0.72 olarak bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, "Cronbach's Alpha değerinin 0,7 ve üzerinde olması yeterli görülmüştür." Bu nedenle yapılan çalışmada oluşturulan faktör boyutunun her birinin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir (Acar ve Turan, 2016).

6.3 Faktör Analizi

Toplanan veriler üzerinde temel bileşenler yöntemi ve Varimax dönüştürmesine göre faktör analizi yapılarak sağlık çalışanlarının KKTC'nin sağlık turizmi potansiyeline yönelik algılarının boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sağlık çalışanlarının algılarını ölçen 20 madde ile yapılan faktör analizinde 7 faktör elde edilmiştir. Elde edilen faktörlerin toplam varyansın %66'sını açıkladığı görülmüştür. Tablo 8, her bir faktördeki maddelerin yüklenme değerini, her bir faktörün öz değerini ve açıkladığı varyansı göstermektedir. Verilerin analizinde en yüksek (%12.490) varyans açıklama değerine sahip olan birinci faktör 4 maddeden oluşmuştur. Faktörü oluşturan maddelerin değerlendirilmesi sonucunda söz değeri faktör, stratejik unsurlar olarak isimlendirilmiştir. Diğer veri analizleri incelendiğinde; ikinci faktör destinasyon özellikleri olarak isimlendirilmiş ve yine 4 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%11.500). Üçüncü faktör ise içermiş olduğu değişkenler bakımından

altyapı olarak isimlendirilerek 3 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%9.155). Avantajlar ise dördüncü faktör olarak belirlenmiştir ve yine 3 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%8.921). Beşinci faktör mevzuat olarak isimlendirilmiş ve 2 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%8.726). Altıncı faktör insan kaynağı olarak isimlendirilmiş ve 3 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%8.083). Son olarak ise yedinci faktör lojistik olarak isimlendirilmiştir ve 1 maddeden oluşmuştur. Varyans değeri (%7.378).

Tablo 8: Faktör Çözünürlüğü

	Faktör Yükleri	Öz Değer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam varyans (%)
Faktör 1: Stratejik Unsurlar		2.498	12.490	12.490
KKTC Sağlık Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Bakanlığının Sağlık Turizmi için yapmış olduğu çalışmalar yeterli düzeydedir.	.723			
KKTC, yabancı hastaların konaklaması için yeterlidir.	.711			
KKTC'deki sağlık kuruluşları ve sigorta sistemleri sağlık turizmi için yeterli düzeydedir.	.682			
KKTC' de sağlık turizmi ile ilgili yapılan araştırmalar ve geliştirilen pazarlama stratejileri yeterli düzeydedir.	.523			
Faktör 2: Destinasyon Özellikleri		2.300	11.500	23.991
KKTC sahip olduğu iklimi, tarihi ve turistik mekânları sayesinde adaya turist çekme bakımından avantajlıdır.	.733			
KKTC'de sağlık alanına yönelik yapılan yatırımlar rekabet gücümüzü artırmaktadır.	.680			

KKTC sağlık turizmi gerçekleştirilmesi için gerekli altyapıya sahiptir.	.611			
KKTC yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	.552			
Faktör 3: Altyapı		1.831	9.155	33.146
Ülkemiz coğrafi konumundan dolayı komşu ülkelere sağlık turizmi açısından hitap edebilecek düzeydedir.	.685			
KKTC’de sağlık turizme yapılan reformlar sağlık turizmine katkı sağlamaktadır.	.670			
KKTC eğitim, ulaşım ve otelcilik gibi sektörlerde yeterli altyapıya sahiptir.	.661			
Faktör 4: Destinasyonun Avantajları		1.784	8.921	42.067
KKTC’ de sağlık hizmeti maaliyeti daha düşüktür.	.708			
KKTC’ de var olan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayısı yeterlidir.	.582			
KKTC sağlık turizmi eşitleri açısından (medikal turizm, yaşlı ve engelli turizmi) alternatiflere sahiptir.	.445			
Faktör 5: Mevzuat		1.745	8.726	50.793
Malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) ile ilgili yeterli yasal düzenlemeler mevcuttur.	.776			
KKTC’ de sağlık turizmi ile ilgili oluşturulan mevzuatlar (hasta hakları, sağlık hukuku vb.) yeterli düzeydedir.	.513			
Faktör 6: İnsan Kaynağı		1.617	8.083	58.876
Sağlık hizmeti veren personelin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	.723			
KKTC genç nüfus (eğitilebilir ve kalifiye iş gücü) potansiyeli yeterli düzeydedir.	.645			
KKTC, sağlık alanında hizmet verebilecek ara eleman (hemşire, sağlık personeli, ebe vb.) sayısı yeterli düzeydedir.	.458			

Faktör 7: Lojistik		1.476	7.378	66.254
Sağlık hizmeti alabilmek için gelen yabancı hastaların KKTC' ye ulaşım için yeterli lojistik hizmet sunulmaktadır.	.872			
Notlar: Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Faktör Analizi Kaiser Meyer Olkin örneklem yeterliliği =.584, Bartlett Küresellik Değeri p<000, Ki-Kare 465.031, sd:190				

6.4 Faktör Ortalamaları

Güvenirlilik katsayıları kabul edilebilir oranda bulunduğu için her bir faktörü oluşturan maddelerden faktörleri temsil edecek skor (maddelerin ortalaması) değer hesaplanmıştır. Faktör ortalamalarının 5'li Likert tipi derecelendirmede orta değer olan 3 (kısmen katılıyorum) değerinden farklı olup olmadığı T-testi ile analiz edilerek Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Faktör Ortalamaları ve T-testi Sonuçları

Faktör Boyutları	Ortalama	SS	T- Değeri	P-Değeri
Stratejik Unsurlar	2.5750	.4747	48.571	.000
Destinasyon özellikleri	3.5656	.6875	46.386	.000
Altyapı	3.0583	.7608	35.955	.000
Destinasyonun Avantajları	2.6500	.7014	33.792	.000
Mevzuat	2.4938	.7399	30.146	.000
İnsan Kaynağı	2.9958	.6264	42.776	.000

Lojistik	2.7750	.8416	29.493	.000
5'li Likert tipi ölçek 1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kısmen katılıyorum, 4=Katılıyorum, 5=kesinlikle katılmıyorum.				

Stratejik unsurlar faktör ortalaması ($X= 2.5750$) anlamlı olarak orta değer olan 3'ten küçük bulunmuştur ($t=48.571, p<.000$). Bu sonuç, sağlık çalışanlarının Sağlık Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Bakanlığının sağlık turizmi ile ilgili yapmış olduğu çalışmaları, sigorta sistemlerini, konaklama imkanlarını ve sağlık turizmine yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yetersiz bulmaktadır. Destinasyon özellikleri faktör boyutunda sağlık çalışanları; KKTC'nin sahibi olduğu iklimi, tarihi ve turistik mekanları sayesinde adaya turist çekme bakımından önemli bir avantaja sahiptir ($X=3.5656$). Altyapı faktörü ($X=3.0583$) sağlık çalışanları tarafından kısmen algılanmıştır. Destekleyici nitelikteki ulaşım ve otelcilik gibi sektörlerin ülkenin coğrafi konum avantajı da göz önüne alındığından kısmen yeterli bulunmuştur. 4 numaralı avantajlar faktörü ($X=2.6500$) ise sağlık çalışanları tarafından yetersiz bulunmuş, sağlık turizminin çeşitlenmesi, maliyetlerin düşürülmesi ve kurum ve kuruluşlarının sayısının artırılması gerektiğini düşünmektedir. Mevzuat faktörü ($x=2.4938$) sağlık çalışanları tarafından yetersiz ve düşük bulunmuştur. KKTC sağlık turizmi ile ilgili mevzuatlarda ve malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) ile ilişkili yasal düzenlemeler sağlık çalışanlarınca yetersiz bulunmuştur. İnsan kaynakları faktörüne ($x=2.9958$) ilişkin; ara eleman sayısı ve yabancı dil bilgisi konuları sağlık çalışanları tarafından 3 ortalamasının altında yetersiz bulunmuştur. Son olarak, lojistik faktör boyutunda sağlık çalışanları sağlık hizmeti alabilmek için KKTC'ye gelen yabancı hastaların ulaşım konusunda yeterli lojistik hizmet alamadıklarını belirtmişlerdir.

Bölüm 7

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda, sağlık turizminin KKTC'nin ekonomisine katkısının olduğu, turizm ve sağlık sektörüne canlılık getirdiği, kalite standartlarının artırılmasına destek sağlayarak diğer dünya ülkeleri ile rekabet edebilme gücüne sahip olabilme avantajı olduğu görüşü hakim olmuştur.

Sağlık turizmindeki en büyük sorun, KKTC ile ilgili yapılan tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği olarak tespit edilmiştir. KKTC'nin genel tanıtımındaki eksiklikler özelde sağlık turizmini olumsuz etkilemektedir. Bu sonuca göre, KKTC'nin makro düzeyde tanıtımından sorumlu olan Turizm ve Çevre Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kamu ve özel kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

Bir başka sorun ise sektöre yönelik devlet teşviklerinin yetersizliğidir. Sektörün sağlık alanındaki gelişmeleri takip edebilmesi ve teknolojik altyapıyı güncel tutabilmesi için devlet tarafından desteklenmesi şarttır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da sağlık çalışanlarının kalifiye ve yetişmiş kişilerden oluşmasının önemidir. Bu anlamda Sağlık Bakanlığına ve eğitim kurumlarına önemli rol düşmektedir. Ayrıca hali hazırda görev yapan sağlık çalışanlarının da çalıştıkları kurumlarca hizmet içi eğitimlere tabi tutulmaları son derece önem arz etmektedir.

Sağlık kuruluşlarının örgütlenmelerinde mutlak suretle uluslararası hastalar ile ilgili çalışmaları yürütecek bölümlere yer vermeleri ve bu konuda personel istihdamına gidilmesi son derece önemli olacaktır.

KKTC'nin sağlık turizmi potansiyeliyle ilgili faktör analizine göre; stratejik unsurlar, destinasyon özellikleri, altyapı, destinasyonun avantajları, mevzuat, insan kaynağı ve lojistik olarak yedi faktör belirlenmiştir. Bu faktör analizleri ile ilgili elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

KKTC sağlık turizmi potansiyeli değerlendirildiğinde bazı stratejik unsurların ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar KKTC'nin avantajlı olduğu noktalardır. Bu unsurlar arasında rekabet avantajı anlamında, adanın yabancı hastaların konaklaması için yeterli imkanlara sahip olduğudur. Öte yandan sağlık turizmine yönelik pazarlama stratejilerinin geliştirilerek bu stratejilerin destinasyon pazarlamasına dahil edilmesi gerekmektedir. Sağlık turizminde önemli bir stratejik unsur olan sigorta sisteminin uluslararası mevzuatlara göre üst düzeye çekilmesi şarttır.

Destinasyon özelliklerine bakıldığında, KKTC'nin sahip olduğu iklim ve kendine özgü kültürel mirası, ülkeyi ilgi odağı haline getirdiği için adaya uluslararası hasta ve turist çekebilecek avantaj oluşturduğu görülmektedir. Bir diğer konu ise son dönemlerde özel hastanelerin teknolojik olarak gelişme göstermesi, komşu ülkelere karşı rekabet edebilme gücünü artırmaktadır. Sağlık turizminin KKTC'de yapılabilmesi için altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, gerekli olan araştırmaların yapılarak sektörle ilgili modern, dijital ve rekabetçi tanıtım ve pazarlama yaklaşımlarının değerlendirilmesi gereklidir.

Altyapı ile ilgili sağlık turizmi potansiyeli incelendiğinde, KKTC'nin bazı ülkelere olan yakınlığı sayesinde sağlık alanında özellikle tüp bebek tedavisinde göstermiş olduğu başarılar ülkeye, Güney Kıbrıs ve Türkiye ile rekabet etme avantajı

sağlamaktadır. Diğer taraftan ulaşım ve otelcilik sektörüyle ilgili kısmi olarak yeterli oldukları belirtilmiştir. Bu sektörlerden olan özellikle ulaşımın kesinlikle iyileştirilmesi gerekmektedir ve uluslararası standartlar kapsamında otelin şartları ve kriterleri yeniden belirlenmelidir. KKTC’de turizmle ilgili yapılan düzenlemelerin yeniden yapılarak sektörün esnekliğini ve gelirlerini arttırmak amacıyla yeni kaynak pazarlara yönelmesi önem taşımaktadır.

Sağlık turizmi potansiyelinde destinasyon açısından avantajlar olarak isimlendirilen ifadeler değerlendirildiğinde sağlık kurum ve kuruluşlarının yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Yeni hastanelerin inşa edilmesi ve teknik donanımının geliştirilmesi tedavi hizmetinin daha kaliteli olabilmesi bakımından gereklidir. Diğer taraftan KKTC’deki sağlık hizmeti maliyetlerinin düşük olmadığı belirtilmiştir. Piyasa araştırması yapılarak fiyatlandırmalarda değişikliğe gidilmesi önemlidir. Sağlık turizmi çeşitleri açısından KKTC’nin turistik bölgelerinin değerlendirilerek alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Mevzuatlar incelendiğinde malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) ile ilgili yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Konu ile ilgili yapılan ihmale bağlı olarak yaşanan hatalardan dolayı disiplin soruşturması açılmasına yönelik tabipler birliği sorumluluk üstlenmeli ve hukuki yolların işletilmesi açısından gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bununla beraber yine KKTC’de sağlık turizmiyle alakalı oluşturulan mevzuatların (hasta hakları, sağlık hukuku) yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Bu mevzuatlarla ilgili uygulamaların geliştirilmesi, ülke genelinde planlanması, denetlenmesini ve koordinasyonunu sağlayan sorumlu bölümlerin veya kurumların hastane ya da hastane dışında işlev görmeleri gerekmektedir.

İnsan kaynağı faktörü değerlendirildiğinde ise KKTC’deki sağlık sektörünün iyileştirilebilmesi için genç nüfus potansiyelinin yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

KKTC’de sağlık alanında hizmet verebilecek ara eleman sayısının ise istenen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Bununla ilgili olarak personel istihdamının güçlendirilebilmesi bakımından sağlık alanında açılan münhallerde alınacak personel sayısının artırılması gereklidir. Yine sağlık hizmeti veren personelin yabancı dil seviyesinin gelişmesi için lisans eğitimleri süresince mesleki dil eğitiminin verilmesi zorunlu hale gelmelidir.

KKTC’ye direk uçuşların olmaması ülkemize gelen sağlık turistleri için birtakım zorluklar çıkardığından ulaşım hizmetlerinin geliştirilmesi, deniz yolu ile ulaşımının sağlanması için şirketlerle anlaşmaların yapılması gereklidir.

Araştırmaya katılan sağlık personellerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda KKTC’de sağlık turizminin istenilen seviyeye taşınması için belirtilen fikirlerin büyük bir çoğunluğuna katılmadıkları tespit edilmiştir.

Öneriler

KKTC’nin Akdeniz’deki en değerli, kullanışlı sahil ve kumsallara sahip olması, ülke açısından önemli destinasyon özelliği olarak belirtilmektedir. Bu özelliği sayesinde ilgi çekici olmakta ve hem yaz aylarında hem de sahip olduğu elverişli iklim koşullarından dolayı kış aylarında büyük turist gruplarının tercih noktası haline gelmektedir. Bu bakımdan dünyanın her yerinden gelebilecek turistlere yönelik hastanelerde yabancı hasta koordinasyon birimleri oluşturulabilir ve buralarda eğitimini yabancı dil üzerine tamamlayan personeller istihdam edilebilir.

KKTC’de özellikle sağlık turizmi çeşitlerinden olan yaşlı ve engelli turizmi ile ilgili tatil köylerinin ve Talassoterapi merkezlerinin kurulabileceği fiziki bölgeler bulunmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcıların bu bölgelere tedavi ve bakım merkezleri kurmasına yönelik teşvik edilmeleri önerilebilir. Bu yönde proje

danışmanlığı, finansal destek ve eğitimler verilebilir. Böylelikle alternatif turizm çeşitlerini geliştirerek dış turizmin canlanmasına ve kalkınmasına katkı sağlanabilir.

KKTC’de kaliteli ve çoğunluğu 5 yıldızlı olan oteller mevcuttur. Bu sayede ülkemize sağlık turizmi amacıyla gelen hastaların konaklama yönünden herhangi bir sorun yaşamayacakları ve beledikleri kalitede hizmet alacakları düşünülmektedir. Bu bakımdan otellerin sağlık turizmi amacıyla gelen veya gelebilecek kişilere farklı konaklama paket programları ve kampanyaları oluşturarak daha fazla sağlık turisti çekmeleri önerilebilir.

KKTC’nin konum olarak Akdeniz’de bulunması hem Türkiye hem de Ortadoğu ülkelerine olan yakınlığı sayesinde adaya Ortadoğu’dan ve Türkiye’den gelebilecek hasta potansiyelinin olduğu söylenebilir. Bu bakımdan ülkemizin bu hasta grubuna yönelik farklı pazarlama stratejileri ve kampanyaları yaparak ulaşması sağlanabilir. Bu bölgelerden deniz yolu ile ulaşım sağlanabilmektedir. Bu nedenle deniz taşımacılığı yapan şirketlerle anlaşma yapılarak gelebilme ihtimali bulunan sağlık turistlerine yönelik uygun maliyette bilet temin edilebilir. Ayrıca havayolu şirketleri ile yapılan anlaşmalarla da yine sağlık turizmi için gelecek olan hastalara daha düşük fiyatlarla bilet imkanı sağlanabilir.

KKTC’de birden çok üniversite olması ve tıp fakültesi ile sağlık bilimleri fakültesi adı altında eğitimler verilmesi, sağlık alanında kaliteli işgücünün oluşmasını sağlamaktadır. Ancak ülkemizde sağlık turizmi konusunda eğitilmiş ve nitelikli insan kaynağı oldukça azdır. Bu durum sağlık turizminin gelişmesi bakımından bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle sağlık turizmi konusunda üniversite hastanelerinin çoğaltılması, kendi doktorlarımızın ve uzmanlarımızın yetiştirilmesine imkan sağlanması, çalışan işgücünün desteklenmesi, üniversitelerde verilen ders içeriklerine sağlık turizmiyle ilgili konuların eklenmesi,

aynı zamanda çalışana hizmet içi eğitim verilmesi ve oryantasyon programlarının düzenlenmesi bu konuda daha bilinçli ve bilgili kişilerin yetiştirilmesine katkı sağlayabilir.

Sağlık turizmi uygulamalarının daha çok özel sektör aracılığı ile yürütüldüğü görülmektedir. Bunun nedeni olarak kamu hastanelerinde sağlık hizmetleri pazarlama anlayışının tam olarak oturmamış olması ve KKTC’ de devletin sağlık turizmi diye tanımladığı bir alanın bulunmamasından kaynaklı olduğu belirtilebilir. Ancak KKTC’de özel sigorta şirketleri ile sağlık turizmi konusuyla da ilgili herhangi bir iş birliği yapılmamıştır. Bu doğrultuda özel sigorta şirketlerinin sağlık turizmi alanında sigorta paketleri oluşturmaları önerilebilir. Aynı zamanda ülkemizde hizmet veren kamu ve özel hastaneler için mevzuattan kaynaklanan bürokratik sıkıntılarının olması ülke açısından zayıf yön olarak değerlendirilmektedir. Sağlık turizminin gelişmesi için öncelikle yasal düzenlemelerin ve politikaların yapılması gerekmektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi KKTC’de de malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) konusunda yeterli yasal düzenlemeler olmadığı için yanlış bir tedavi olması durumunda yerel mahkemelerden yeteri kadar yardım alınamamaktadır. Bu bağlamda her hastanenin öncelikli olarak kendi avukatı olmalı ve hasta hakları departmanı bulunmalıdır. Daha sonrasında ise malpraktisle ilgili sorunların çözümü amacıyla yasal bir düzenlemenin yapılabilmesi için öncelikle konuyla ilgili ülkede yaşanan sorunların bilinmesi ve iyi değerlendirilmesi gereklidir. Hastaya yapılacak işlemle ilgili hasta veya vasisinden aydınlatıcı onam belgesi alınmalıdır.

KKTC’de pazarlama kaynak ve kanalları yetersizdir. Yurt dışı tanıtım etkinliklerinde etkili reklam ve tanıtım yapılamamaktadır. Bu nedenle sağlık turizmi tanıtım ve pazar tutundurma faaliyetlerine ağırlık verilerek halkla ilişkiler faaliyetlerine daha çok özen gösterilmesi önerilebilir.

Sağlık turizminde ulaşım kolaylığı oldukça önemlidir. Bu nedenle sağlık turizmi yapılırken özel sektör ve tur operatörleri ile iş birliği içerisinde olunmalıdır. Sağlık turizmi yapılırken, hastane tercihlerinde bazı ülkelerde hastanelerin hava limanlarına yakın olduğu ve hastaları uçaktan indiklerinde karşılayarak hastanelerine götürdükleri görülmektedir.

KKTC'ye Türkiye hariç diğer ülkelerden direkt uçuşlar bulunmadığından adaya gelecek olan sağlık turisti, vize problemi yaşamakta ve uzun süren yolculuklara maruz kalmaktadır. Ülkeye gelen sağlık turistlerine uzun süreli vize verilmediğinden bazı hastaların tedavisinin yarıda kalması söz konusu olmakta bu duruma bağlı olarak ameliyat sonrası hastaların iyileşmeden taburcu edilmesiyle karşılaşılmaktadır. Bu nedenle sağlık turistlerine farklı bir vize protokolü geliştirilmesi önerilebilir.

KKTC'de sağlık turizmine yönelik yatırımların az olmasıyla birlikte sağlık kuruluşlarında bu sektöre yönelik ayrılan bütçe ve kaynaklar yetersizdir. Bu konuya yönelik farkındalık düzeyi de düşüktür. Adanın kuzey tarafında bu zamana kadar sağlık turizmi konusunda fazla girişim yapılmamıştır. Sağlık turizminin gelişimi açısından önemli bir tehdit olarak kabul edilebilir. Bu tehdidin ortadan kaldırılmasına yönelik farkındalık düzeyini artırıcı faaliyetler yapılmalıdır. Örneğin sağlık turizmi alanında faaliyet gösteren kurumların Sağlık Bakanlığı tarafından desteklenmesi, konu ile ilgili kurumla bakanlığın birlikte hareket ederek eşgüdümün sağlanması, özendirici, bilgilendirici seminer ve konferanslar yapılarak bu programlara katılan kişilerin devlet tarafından teşvik edilmesi, sağlık turizminin gelişimine katkı sağlayacaktır.

KKTC'de sağlık turizmi alanında yapılan araştırmaların ve geliştirilen stratejilerin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle istatistiklerin sürekli olarak yenilenmesi, durum analizlerinin yapılarak stratejik amaçların belirlenmesi, daha sonrasında ilgili alanda yapılacak olan araştırmaların, hizmeti sunan sağlık

kuruluşlarına, bakanlıklara, konuyla ilgili çalışmayı yürütecek kişilere yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, N., ve Turan, A. (2016). *Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çalışanları Örneği*. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 17(1), 17-36.
- Ağaoğlu, F. O., Karagöz, N., ve Zabun, S. (2019). *Sağlık Turizmi Uygulamaları ve Türkiye'ye Getirilerine İlişkin Bir Değerlendirme*. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(2), 428-450.
- Akbolat, M., ve Deniz, N. G. (2017). Türkiye'de Medikal Turizmin Gelişimi Ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 123-139.
- Akdu, S. A. (2009). *Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm ve Türkiye'deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 39.
- Akdu, U., Akdu, S., (2015). *Sağlık Turizmi: Kavramlar, Aracı Kuruluşlar ve Pazarlama Önerileri Health Tourism: Concepts, Intermediary Institutions and Marketing Suggestions*. I. Euroasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends and Indicators 3(1), 816-821.
- Akdu, U., ve Akdu, S. (2018). *Engelli Turizmi: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar*. GÜSBEED Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Elektronik Dergisi- GUEJISS Gümüşhane Electronic Journal Of The Institute
Of Social Science, 9(23), 100-123.

Altın, U., Bektaş, G., Antep, Z., ve İrban, A. (2012). *Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı*. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3),159-160.

Altsoy, S., Taştan Boz, İ. (2019). *Sağlık Turizmi Alanında Faaliyet Gösteren Hastanelerdeki Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 22(1), 113-134.

Aslan, S., ve Tosun, N. *Sivas'ın Medikal Turizm Potansiyeli: Hekimlerin Bakış Açısının Değerlendirilmesi*. 3th International Congress on Tourism, Economics and Business Sciencess. www.ictebs.org

Aslan, Ş., ve Güzel, Ş. (2016). *Türkiye'de Sağlık Turizminde Bozkır Örneği*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 9, Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, 6-8 Mayıs, 1143-1155.

Aydın, D. , Aypek, N. , Aktepe, C . , Şahbaz, P. , R .ve Arslan, S. (2011). *Türkiye'de sağlık turizminin gelişimi*. E. Birdal,(Ed.), Türkiye'de sağlık turizm (S:7; 20-29). Ankara: Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Aydın, O. (2012). *Türkiye'de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012(2), 91-96.

- Barca, M., Akdeve, E., ve Balay, İ. G. (2013). *Türkiye Sağlık Turizm Sektörünün Analizi ve Strateji Önerileri*. İşletme araştırmaları dergisi, 5(3), 64-92.
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKA), 2013. *Sağlık Turizmi Sektör Raporu*. <https://www.baka.gov.tr/uploads/48947588121518SAGLIK-KATALOG-TURKCE-16MAYIS-3.pdf> (05.03.2020).
- Belber, B. G., ve Turan, A. (2015). *Termal Turizm İşletmelerinde, Turistik Tüketicilerin Tatmin Düzeylerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi: Kırşehir İli Üzerine*. Journal of Business Research Turk, 7(3), 457-481.
- Bhaidkar, A., ve Goswami, A. (2017). Medical tourism in India and the Health policy of the NDA government: An overview. *Aweshkar Research Journal*, 22(1), 82-89.
- Bies, W., ve Zacharia, L. (2007). *Medical Tourism: Outsourcing surgery*. Mathematical and Computer Modelling, 46(7-8), 1144-1159.
- Bristow, R. S., Yang, W. T., ve Lu, M. T. (2011). *Sustainable Medical Tourism in Costa Rica*. Tourism Review, 66(1-2), 107-117.
- Buldukoğlu, S. (2014). *Sağlık Turizminin Türkiye'deki Yeri ve Önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://docplayer.biz.tr/3707961-T-c-ufuk-universitesi-sosyal-bilimler-enstitusu-saglik-turizminin-turkiye-deki-yeri-ve-onemi-yuksek-lisans-tezi-hazirlayan-sinem-buldukoglu.html> (18.01.2020).

Callan, R. J., ve Bowman, L. (2000). *Selecting A Hotel And Determining Salient Quality Attributes: A Preliminary Study Of Mature British Travellers*. International Journal of tourism research, 2(2), 97-118.

Connell, J. (2006). *Sun, Sea, Sand &... Surgery*. Tourism Management Scholl of Geoscience, Australia: University of Sidney, NSW.-
https://www.academia.edu/9206590/Medical_tourism_Sea_sun_sand_and_surgery (16.01.2020).

Connell, J. (2013). *Contemporary Medical Tourism: Conceptualisation, culture and commodification*. Tourism management, 34, 1-13.

Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D., Fyall, A., ve Wanhill, S. (2008). *Tourism: Principles and practices* 4th ed. Harlow: Prentice Hall, Pearson Education Ltd., 704pp.

Çatalbaş, Ö. (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Raporu*. ss.2,
<https://docplayer.biz.tr/4283964-Kuzey-kibris-t-c-ulke-raporu.html>
(23.03.2020).

Çelik, S. (2018). *Alternatif Turizm*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research, 11(56), 193-204. Issn: 1307-9581, DOI: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185638991>.

Çiçek, R., ve Avderen, S. (2013). *Sağlık Turizmi Açısından İç Anadolu Bölgesi'ndeki Kaplıca ve Termal Tesislerin Mevcut Yapısının ve Potansiyelinin*

Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2013(2), 25-35.

Daştan, İ. (2014). *Türkiye'de Sağlık Turizmi: Türkiye Ve Özelinde İzmir'de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi ve Strateji Önerileri-Health Tourism In Turkey: Swot Analysis Of Health Tourism In Turkey And Izmir, And Strategy Recommendations*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(10), 143-163.

Doshi, D. R. (2008). *Health Tourism: An Exploratory Study On Motivation, Satisfaction And Consumption Behavior Of Health Tourists In Malaysian Private Hospitals* (Doctoral dissertation, University of Malaya).

Edinsel, S., ve Adıgüzel, O. (2014). *Türkiye'nin Sağlık Turizmi Açısından Son Beş Yıldaki Dünya Ülkeleri İçindeki Konumu ve Gelişmeleri*. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(2), 167-190.

Gonzales, A., Brenzel L. ve Sancho J., (2001). *"Health Tourism And Related Services: Caribbean Development And International Trade"*, Final Report.

Gökhan, A. B. A., Gümüş, R., ve Çakır, Y. N., (2019). *Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizme Yönelik Algularının İncelenmesi: Özel Hastane Örneği*. Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 17(3), 93-105.

“Günümüzde Tatil ve Sağlık Bağdaştırılıyor,” 2017. Yenidüzen Gazetesi

[http://www.yeniduzen.com/gunumuzde-tatil-ile-saglik-bagdaştiriliyor-](http://www.yeniduzen.com/gunumuzde-tatil-ile-saglik-bagdaştiriliyor-93096h.htm)

93096h.htm (03.01.2020).

Görener, A. (2016). *A SWOT-AHP Approach for Assessment of Medical Tourism Sector in Turkey*. Alphanumeric Journal, 4(2), 159-170.

Gülmez, Z. (2012). *Türkiye'de ve Dünyada Sağlık Turizmi ve Çeşitleri: Sağlık Turizminin Ülkemizdeki Mevcut Durumu ve Bazı Ülkelerle Kıyaslanması*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hastane Ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı. İstanbul.

Gümüş, S., ve Polat, N. (2012). *Sağlık Turizminde Pazarlama Değişkenlerine Bir Bakış ve İstanbul Örneği*, Hiperlink Yayınları, 1. Baskı, İstanbul

Harahsheh, S.S. (2002). *Curative Tourism In Jordan An Potential Development*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bournemouth University, Thesis for the fulfillment of Main European Tourism Management, United Kingdom. 06.02.2020

Health-Tourism, Medical Tourism Information, Medical Tourism in the USA- *A Growing Number of American Patients are Seeking Medical Treatment Abroad & USA Medical Tourism - Popular Destinations* <https://www.health-tourism.com/medical-tourism/history/> (27.02.2020).

Herrick, D. M. (2007). Medical tourism: Global competition in health care.

Heung, V. C., Kucukusta, D., ve Song, H. (2010). *A Conceptual Model Of Medical Tourism: Implications For Future Research*. Journal Of Travel & Tourism Marketing, 27(3), 236-251.

Inkson, C., ve Minnaert, L. (2018). *Tourism Management: An Introduction*. Sage.

İçöz, O. (2009). *Sağlık Turizmi Kapsamında Sağlık (Tıbbi) Turizm ve Türkiye'nin Olanakları*. Journal of Yasar University, 4(14):2257-2279

Johnston, R., Crooks, V. A., Snyder, J., ve Whitmore, R. (2015b). “*The Major Forces that Need to Back Medical Tourism Were... in Alignment*” *Championing Development of Barbados's Medical Tourism Sector*. International Journal of Health Services, 45(2), 334-352.

Johnston, R., Crooks, V. A., ve Ormond, M. (2015a). *Policy Implications of Medical Tourism Development In Destination Countries: Revisiting and Revising an Existing Framework By Examining The Case of Jamaica*. Globalization And Health, 11, 29.

Khafizova, L. (2011). *Medikal Turizmin Gelişmesinde Seyahat İşletmelerinin Önemi ve Türkiye'deki Durum*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 69.

Kılınç, İ. (2017). *Türkiye Medikal Turizm Sektöründe Hizmet Kalitesi ve Memnuniyet Üzerine Bir Alan Araştırması*. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8(17), 130-143.

KKTC 'deki "vatandaş" nüfusu 350 bin. (2019). Kıbrıs Postası.

https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n273393-

[kktcdeki-vatandas-nufusu-350-bin](https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n273393-kktcdeki-vatandas-nufusu-350-bin) (23.02.2020).

KKTC Hakkında Genel Bilgiler.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti (23.02.2020).

KKTC Haritası, (2014). [https://www.oncevatan.com.tr/genel/iste-o-harita-](https://www.oncevatan.com.tr/genel/iste-o-harita-h104065.html)

[h104065.html](https://www.oncevatan.com.tr/genel/iste-o-harita-h104065.html) (23.02.2020).

Koşić, K., Pivac, T., Romelić, J., Lazić, L., ve Stojanović, V. (2011). *Characteristics Of Thermal–Mineral Waters In Backa Region (Vojvodina) And Their Exploitation In Spa Tourism*. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(1), 801-807.

Kördeve, M. K. (2016). *Sağlık Turizmine Genel Bir Bakış ve Türkiye'nin Sağlık Turizmindeki Yeri*. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 2(1).

Medical Tourism, (2019). International Medical Treatment Prices.

<https://www.medicaltourism.com/compare-prices> (08.03.2020).

Menvielle, L., Menvielle, W., ve Tournois, N. (2011). *Medical tourism: A decision model in a service context*. 59(1), 47-61.

- Moghimehfar, F., ve Nasr-Esfahani, M. H. (2011). *Decisive Factors In Medical Tourism Destination Choice: A Case Study Of Isfahan, Iran And Fertility Treatments*. *Tourism Management*, 32(6), 1431-1434.
- Naja, S., Makhlof, M. M. M., & Chehab, M. A. H. (2017). *An Ageing World Of The 21st Century: A Literature Review*. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 4(12), 4363-4369.
- Noree, T. (2015). *The Impact Of Medical Tourism On The Domestic Economy And Private Health System: A Case Study Of Thailand* (Doctoral dissertation, London School of Hygiene & Tropical Medicine).
- Özata, M., Çalışkan, Z., Çankaya, M., ve Suzuk, E. (2018). *Türkiye ve Dünya'da Sağlık Turizminin Genel Bir Bakış-General Overview Of Health Tourism In Turkey And The World*. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)* 2018 Vol:5 Issue:31 Pp:4611-4619
- Özcan, Z. K., ve Aydın, V. (2015). *Sağlık Turizmi (Teori ve Politika)*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Özer, Ö., ve Songur, C. (2012). *Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(7), 69-81.

Özgül, A. (2014). *Türkiye’de Sağlık Turizmi Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*.

Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta

Özsarı, S. H., ve Karatana, Ö. (2013). *Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu*. Journal of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim ve Arastırma Hastanesi Tıp Dergisi, 24(2).

Öztürk, M., ve Bayat, M. (2011). *Uluslararası Turizm Hareketlerinde Sağlık Turizminin Rolü ve Kalite Çalışmalarının Önemi Bir Literatür Çalışması*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2), 135-156.

Pirillo, I., ve Amenta, F. (2018). *Reflections On Health Tourism And Cross-Border Health Care*. Int J Travel Med Glob Health, 6(2), 84-85.

Reisman, D. A. (2010). *Health Tourism: Social Welfare Through International Trade*. Edward Elgar Publishing.

Sağlığım İçin Herşey ‘KKTC’de Sağlık Turizmi’, 2017.

<https://www.sagligimicinhersey.com/2017/07/saglik-turizmi/kuzey-kibris-turk-cumhuriyetinde-saglik-turizmi/> (25.02.2020).

Smith, P. C., ve Forgione, D. A. (2007). *Global Outsourcing Of Healthcare: A Medical Tourism Decision Model*. Journal of Information Technology Case and Application Research, 9(3), 19-30.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15228053.2007.10856117>

(11.03.2020).

Snyder, J., Crooks, V. A., Johnston, R., Adams, K., ve Whitmore, R. (2015c). *Medical Tourism's Impacts On Health Worker Migration In The Caribbean: Five Examples And Their Implications For Global Justice*. *Global health action*, 8(1), 10.3402/gha.v8.27348.

Soysal, A., Yağar, F., (2016). *Sağlık Turizmi Türkiye İçin Bir Fırsat Olabilir Mi?: Bir Durum Değerlendirmesi, I. International East Meditterrian Tourism Symposium, 22-23 Nisan 2016, Kuzey Kıbrıs*

Şengül, H., ve Bulut, A. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi*. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(1):45-62

T.C *Kültür ve Turizm Bakanlığı, Genel Tanımlar* (16.02.2020)
<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-11475/genel-tanimlar.html>

T.C Milli Eğitim Bakanlığı, *Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Turizm Hareketleri,2018*.(13.01.2020).Ankara.http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Turizm%20Hareketleri.pdf.

Temizkan, P., Çiçek, D., ve Özdemir, C. (2015). *Bibliometric Profile Of Articles Published On Health Tourism Sağlık Turizmi Konusunda Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Profili*. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 394-415.

- Tokmakoğlu, B. A., (2018). *Sağlık Turizminde Öne Çıkan Ülkeler*. Turna Blog.,
https://www.turna.com/blog/saglik-turizminde-one-cikan-ulkeler#5_turkiye
(22.03.2020).
- Tontuş, H. Ö. (2019). *Sağlık Turizmi Nedir. Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu (SATURK) Yayınları, Ankara*.
- Türkiyede Termal Sağlık Turizmi Nedir? Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu (SATURK)Yayınları,2017.*<http://www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/07.pdf>
(16.02.2020).
- Uma, H. R. (2001). *Impact of Recession on Medical/Health Tourism in India - A Blessing in Disguise?*, 2nd International Conference on Business, Economics and Tourism Management, Singapore, 24, 106-109.
- Wilson, A. (2011). *Foreign Bodies And National Scales: Medical tourism in Thailand*. *Body & Society*, 17(2-3), 121-137.
- Wong, K. M., Velasamy, P., ve Arshad, T. N. T. (2014). *Medical Tourism Destination SWOT Analysis: A Case Study Of Malaysia, Thailand, Singapore And India*. In SHS Web of Conferences (Vol. 12, p. 01037). EDP Sciences.
- Yavuz, M. C. (2018). *Türkiye'de Sağlık Turizmi Hizmetleri Algısının Hasta ve Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisi: İç Anadolu Bölgesi Örneği* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Yiğit, V. (2016). *Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7(15), S:107-119.

Zengin, B., ve Eryılmaz, B. (2013). *Bodrum Destinasyonunda Engelli Turizm Pazarının Değerlendirilmesi*. International Journal of Economic and Administrative Studies, 6(11), 51-74.

EKLER

Anket Formları

KKTC’de Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Algılarının Değerlendirilmesi: Özel Hastaneler Üzerine Bir Uygulama

Bu anket çalışması Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Anabilim dalı Yüksek Lisans tezinde sağlık çalışanlarının sağlık turizmi algısını ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Anketi doldururken size en yakın cevabı seçmeye ve her soru için tek bir seçeneği işaretlemeye özen gösteriniz. Cevaplarınız anonim olup ankete katılanlar için hiçbir hukuki sorumluluk getirmez. Göstermiş olduğunuz ilgi ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr Rüçhan Kayaman
DAÜ Turizm Fakültesi Öğretim Üyesi
Fakültesi (Tez Danışmanı)

Arş. Gör. Pervin Sözeri
DAÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi

I.BÖLÜM: KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK VERİLERİ

Cinsiyet
Kadın ☐ Erkek ☐
Yaş
18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46+ ☐
Çalışma Yılı
1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-15 ☐ 16+ ☐
Eğitim
İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Y. Lisans ☐ Doktora ☐
Meslek
Tıp Doktoru ☐ Diş Hekimi ☐ Hemşire ☐ Laborant ☐ İdari personel ☐
☐ Sağlık Teknikeri ☐ Diğer..... (Belirtiniz)
Gelir Düzeyi
2500-3000 ☐ 3200-4000 ☐ 4200-5000 ☐ 5200+ ☐
Çalışılan Birim (Lütfen Belirtiniz)

(Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi işaretleyiniz)

II. BÖLÜM: SAĞLIK TURİZMİNİN ETKİLERİ

No		Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen Katılıyorum (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5)				
		1	2	3	4	5
1.	Sağlık turizmi kurumlar için ek gelir kaynağıdır.	1	2	3	4	5
2.	Sağlık turizmi ülkemize ekonomik gelir sağlama açısından önemlidir.	1	2	3	4	5
3.	Yabancı hastalar sektöre dinamizm sağlar.	1	2	3	4	5
4.	Yabancı hastalara verilen hizmet diğer hastaları olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
5.	Sağlık turizmi sektördeki kalite standartlarının arttırılmasında önemli bir etkidir.	1	2	3	4	5

III. BÖLÜM: SAĞLIK TURİZMİNİN SORUNLARI

		Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen Katılıyorum (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5)				
		1	2	3	4	5
1.	Sağlık turizmine yönelik yapılan tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yeterli değildir.	1	2	3	4	5
2.	KKTC ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olması ülke tanınırlığını olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
3.	Personelin profesyonel eğitim eksikliği vardır.	1	2	3	4	5
4.	Ülkemizdeki sağlık turizmine yönelik hizmet kalitesi yetersizdir.	1	2	3	4	5
5.	Sağlık turizmine olan talep istenilen düzeyde değildir.	1	2	3	4	5
6.	Sağlık turizmine yönelik finansal kaynaklar yeterli değildir.	1	2	3	4	5
7.	Turizm bilinci yeterince gelişmiş değildir.	1	2	3	4	5
8.	Sağlık turizmi kapsamında ülkemize gelen turistlere yönelik paket programı ücretleri yüksektir. (ulaşım, tedavi öncesi ve bakım sonrası ücretleri)	1	2	3	4	5
9.	Sağlık turizmi ile ilgili aracı kurumlarla (seyahat acentesi, şirketler vb.) çalışmalar yapılmamaktadır	1	2	3	4	5
10.	Sağlık turisti ile ilgilenmek üzere hastanelerde uluslararası hasta departmanı yer almamaktadır.	1	2	3	4	5

IV.KKTC'NİN SAĞLIK TURİZMİ POTANSİYELİ

		Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen Katılıyorum (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5)				
1.	KKTC, yabancı hastaların konaklaması için yeterlidir.	1	2	3	4	5
2.	KKTC' de var olan sağlık kurum ve kuruluşlarının sayısı yeterlidir.	1	2	3	4	5
3.	KKTC yabancı hastaları çekebilecek kültürel ve tarihi yerlere sahiptir.	1	2	3	4	5
4.	KKTC sağlık turizmi çeşitleri açısından (medikal turizm,yaşlı ve engelli turizmi) alternatiflere sahiptir.	1	2	3	4	5
5.	KKTC sağlık turizmi gerçekleştirilmesi için gerekli altyapıya sahiptir.	1	2	3	4	5
6.	KKTC genç nüfus (eğitilebilir ve kalifiye iş gücü) potansiyeli yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
7.	KKTC' de sağlık alanına yönelik yapılan yatırımlar rekabet gücümüzü artırmaktadır.	1	2	3	4	5
8.	KKTC'de sağlık hizmeti maliyeti daha düşüktür.	1	2	3	4	5
9.	KKTC sahip olduğu iklimi, tarihi ve turistik mekanları sayesinde adaya turist çekme bakımından avantajlıdır.	1	2	3	4	5
10.	KKTC eğitim,ulaşım ve otelcilik gibi sektörlerde yeterli altyapıya sahiptir.	1	2	3	4	5
11.	Ülkemiz coğrafi konumundan dolayı komşu ülkelere sağlık turizmi açısından hitap edebilecek düzeydedir.	1	2	3	4	5
12.	KKTC 'de sağlık alanında hizmet verebilecek ara eleman (hemşire,sağlık personeli,ebe vb.) sayısı yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
13.	KKTC'de sağlık turizmi ile ilgili oluşturulan mevzuatlar (hasta hakları, sağlık hukuku vb.)yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
14.	KKTC' de sağlık turizmi ile ilgili yapılan araştırmalar ve geliştirilen pazarlama stratejileri yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
15.	KKTC'deki sağlık kuruluşları ve sigorta sistemi sağlık turizmi için yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
16.	Sağlık hizmeti alabilmek için gelen yabancı hastaların KKTC'ye ulaşım için yeterli lojistik hizmet sunulmaktadır.	1	2	3	4	5
17.	Sağlık hizmeti veren personelin yabancı dil bilgisi yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
18.	KKTC' de Sağlık Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Bakanlığının sağlık turizmi için yapmış olduğu çalışmalar yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
19.	KKTC'de turizme yapılan reformlar sağlık turizmine katkı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
20.	Malpraktis (hatalı tıbbi tedavi) ile ilgili yeterli yasal düzenlemeler mevcuttur.	1	2	3	4	5